

DE LICHTE VOORDE

PERIODIEK VAN DE
VERENIGING VOOR OUDHEIDKUNDE TE LICHTENVOORDE



Uitgegeven van J. G. Kemmers, Lichtenvoorde.

Groete uit Lichtenvoorde.



No. 51
December 2004
ISSN:0927-6688

De Lichte voorde is een halfjaarlijkse uitgave van de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde. De vereniging stelt zich ten doel het onderzoek naar de geschiedenis van onze gemeente in de breedste zin van het woord te stimuleren en te bevorderen.

De redactie van *de Lichte voorde* bestaat uit:
N.J.M. Adema Mzn. en B.H.W. van Lochem

Afbeelding voorkant:

Een prent, gemaakt vóór 1906; de tramrails liggen er nog niet. We zien hier het begin van de Dijkstraat, vanaf de Markt. Links de woning van H.W. Jaartsveld, wegebouwer, die in 1906 de opdracht kreeg de tramrails te leggen. In de schuur met het iets vooruitstekende dak waren de paarden en de rijtuigen van de omnibus gestald. Het kleine witte huisje midden op de foto was van de familie H. Huijnink, de schoenmaker. Daarachter het huis van Westerman (de looier) en geheel rechts zien we de oude pastorie van de Nederlands Hervormde kerk. Van het groepje mensen links op de foto zijn geen namen bekend. De vier heren in het midden zijn H.W. Jaartsveld, dan een onbekende, slager Olthof (met witte jas) en de man met de fiets is Hendrikus Jaartsveld.

Inhoud

Voorwoord van de redactie	2
<i>Benno van Lochem</i> De koek is op	3
<i>Benno van Lochem</i> Binnengekomen post	3
<i>Tetta Stortelder</i> De plantenkas van Heusinkveld	4
<i>Benno van Lochem</i> De Nieuwmarkt	12
<i>Benno van Lochem</i> Een middagje witten.	16
<i>Bennie te Vaarwerk</i> Een beschrijving van stad en heerlijkheid Lichtenvoorde uit 1777	18
<i>Godfried Nijs</i> Een historische naam voor onze nieuwe gemeente?	32
<i>Bennad van Elskat</i> Ne rondvlog met Bennad van Elskat	36
<i>Henk te Brake</i> Een gezellige jaarvergadering	37
<i>Benno van Lochem</i> Uit de oude doos	38
<i>Benno van Lochem</i> Snippers uit de Geldersche Bode	42
<i>Gerhard Eppingbroek</i> Ons zoekplaatje	43

Voorwoord van de redactie

Benno van Lochem

Bij het uitkomen van deze periodiek hebben de gemeenteraadsverkiezingen inmiddels plaatsgevonden. Tijdens deze verkiezingen konden we ook onze nieuwe gemeentenaam kiezen. De genomineerde namen waren Essenland, de Schans, Groenlo-Lichtenvoorde, Groenvoorde, Grolle en Hameland. Het waren de namen die naar voren waren gebracht door de zogeheten Klankbordgroep, die een selectie gemaakt had uit de verschillende inzendingen. De nieuwe naam moest volgens de Klankbordgroep vertrouwd klinken en bij de aard en de geschiedenis van onze nieuwe gemeente passen. Ook de gezamenlijke verenigingen voor oudheidkunde van Groenlo, Lichtenvoorde en Zieuwent hebben enkele nieuwe gemeentenamen ingezonden. Helaas heeft de Klankbordgroep, die bestond uit de fractievoorzitters van de huidige twee gemeenteraden, geen van deze namen meegenomen voor de verkiezingslijst. Godfried Nijs deelt ons in deze aflevering mee welke namen de verenigingen voor oudheidkunde hebben voorgesteld.

Nu alle rook rond de kwestie bouwstop van het woonzorgcomplex aan de Patronaatsstraat is opgetrokken en de bouw van deze betonkolom naarstig vordert hebben we de geschiedenis rond de plantenkas op die plek in deze periodiek opgenomen. Tetta Stortelder heeft in september 2003 een beschrijving gemaakt voor de Rijksdienst voor de Monumentenzorg in Zeist. Aan de hand van o.a. deze beschrijving kreeg de kas de voorlopige status van rijksmonument ('voorbescherming' is de officiële term). De kas werd door de Rijksdienst gekwalificeerd als een weliswaar verwaarloosd, maar in een redelijke staat verkerend object met Jugendstilachtige trekjes, in 1916 uit prefab betonelementen opgebouwd. Er zou in Nederland geen tweede exemplaar van dit type meer te vinden zijn. Met dit artikel willen we geen oude wonden openhalen, maar alleen de geschiedenis van de kas zien vastgelegd.

De heer B. te Vaarwerk uit Eibergen vestigt onze aandacht op de verkoopakte van de Heerlijkheid Lichtenvoorde. Opnieuw een stukje oude geschiedenis over onze plaats. Te Vaarwerk heeft veel archiefonderzoek gedaan naar de historie van de heerlijkheden Borculo en Lichtenvoorde.

Op de jaarvergadering van dit jaar werden dia's vertoond uit de privé-collectie van de gezusters Van de Mosselaar. Henk te Brake doet hiervan verslag. En natuurlijk hebben we weer onze vaste rubrieken, zoals een verhaal in het dialect van Bennad van Elskat, Snippers uit de Geldersche Bode en Uit de oude doos.

Naar alle waarschijnlijkheid zal volgend jaar gestart worden met de bouw van het grote complex Nieuwmarkt op het terrein van het voormalige ziekenhuis. Het is goed om eens stil te staan bij het ontstaan van het ziekenhuis en hoe de omgeving eruitzag. Bennie Meekes heeft een schets gemaakt van de situatie zoals die was in zijn jeugdijaren, zo tussen 1935 en 1945. Via de Geldersche Bode wist de redactie enkele gegevens te vinden over de bouw van het ziekenhuis.

Verder kunnen we nog een familieverhaal lezen, waarin de oude NH pastorie die ooit op de plaats van de huidige openbare bibliotheek stond, centraal staat. Tot slot vindt u weer Ons zoekplaatje, waarin we op zoek zijn naar de namen van de personen op de foto. Neemt u alstublieft contact op wanneer u een van de personen herkent. En natuurlijk zijn wij zeer content als u zelf in de pen klimt om bijvoorbeeld uw jeugdherinnering op schrift te zetten. Deze verhalen zijn meer dan welkom.

De koek is op

Benno van Lochem

Sinds 1999 ben ik verantwoordelijk voor het maken van de periodiek; eerst in samenwerking met Godfried Nijs en de laatste drie afleveringen met veel hulp van Henk Hanselman. Ook de twee correctoren Antoon Driessen en Nic Adema hebben mij steeds bijgestaan met het maken van de periodiek. Frans Bonnes 'schaafde' soms aan de dialectteksten. Ik heb het werk altijd met zeer veel plezier gedaan en het liefst zou ik het nog blijven doen. Maar in februari komt er een verandering in ons gezin die veel tijd vraagt van mij en mijn vrouw. De tweeling die op komst is maakt dat de tijd die ik overhoud niet voldoende is om het werk dat de periodiek met zich meebrengt naar behoren uit te voeren. Het gaat niet zozeer om het redactiewerk, maar meer om de tijd die ik nodig heb voor het zoekwerk en het schrijven van de verhalen. Voordat een artikel geschreven wordt dient men immers de nodige gegevens te verzamelen in de archieven of bibliotheek.

Voor het schrijven van het boek Een b(l)oeiend spektakel bij gelegenheid van 75 jaar bloemencorso in Lichtenvoorde heb ik heel wat speurwerk moeten verrichten. Veel verhalen die ik voor de periodiek schreef zijn mede ontstaan doordat ik de gegevens op mijn zoekpad tegenkwam in het archief tijdens het speuren naar stof voor dat boek. Nu dit project achter mij ligt, zie ik het archief ook steeds minder, dus ben ik door mijn verhalen heen, oftewel: de koek is op. De Vereniging voor Oudheidkunde is daarom naarstig op zoek naar redactieleden om de club te komen versterken. Ik heb dit altijd de mooiste post gevonden binnen het bestuur en hoop zeker nog eens terug te komen. In ieder geval blijf ik schrijven voor de periodiek, hoewel dit zeker het komende jaar niet zal gebeuren. Rest mij nog iedereen te bedanken die op wat voor manier dan ook heeft geholpen met het aanleveren van gegevens voor de periodiek.

Binnengekomen post

Benno van Lochem

Via onze website, e-mail en ook telefonisch komen regelmatig vragen over de historie van Lichtenvoorde binnen. Vaak kunnen we deze beantwoorden of mensen op weg helpen informatie te vinden. Ook komt er via de elektronische post wel eens een reactie op een fout onder een ondertekening van een foto. Zo kwam er op 25 oktober 2004 een aanmerking op de foto op de voorpagina van periodiek 31, het themanummer over de Tweede Wereldoorlog. De briefschrijver, Theo Visser uit Oosterhout, kreeg deze periodiek via een familielid onder ogen en daarbij viel hem het volgende op, dat hij aldus verwoordde:

“Onder nr. 1 staat vermeld dat dit Antoon Visser moet zijn. Als broer van de inmiddels overleden Antoon Visser weet ik dat dit niet juist kan zijn. Antoon verbleef op 31-3-1945 (de datum waarop deze foto werd gemaakt) nog in Arbeitseinsatzlager Markzanstadt bij Leipzig. Pas weken later kwam hij samen met Herman te Dorsthorst, Herman van de Mosselaar, Willem Bonenkamp en de jongens van Elferink uit Duistland terug. Misschien heeft iemand in de loop der jaren deze correctie al doorgegeven, maar dat heb ik niet kunnen weten. Met vriendelijke groet, een oud-Lichtenvoordenaar.”

Theo Visser

Namens de redactie en de Vereniging voor Oudheidkunde bedankt voor deze correctie en aanvullende gegevens.

De plantenkas van Heusinkveld te Lichtenvoorde

Tetta Stortelder

Op 29 augustus 2003 ontdekte mijn 12-jarige dochter Joyce Stortelder achter in de tuin van de voormalige bloemisterij Heusinkveld aan de Patronaatsstraat 12 te Lichtenvoorde een oude kas in Jugendstil/Art Decostijl. Bij nadere inspectie realiseerde ik mij dat het hier om een heel bijzondere kas ging. Opmerkelijk en waarschijnlijk uniek aan de kas zijn onder andere de vormgeving, het vroege gebruik van gewapend beton en de dakbedekking met glazen platen die aan de boven- en onderzijde rond zijn afgesneden en dakpansgewijs over elkaar liggen. Daarom besloot ik om deskundigen te vragen om hun oordeel en tevens het gemeentebestuur en woningcorporatie De Stiepel, eigenaar van het perceel, alsook de Vereniging voor Oudheidkunde - waarvan ik lid ben - van deze ontdekking op de hoogte te stellen.

Op zaterdag 30 augustus 2003 heb ik wethouder B.W.M. Hooglugt gebeld, die mij toezegde direct de andere leden van het college van B & W te zullen informeren. Ik heb op zijn verzoek de heer F. Adema van De Stiepel gebeld om hem op de hoogte te brengen en, omdat op dat moment niet duidelijk was wanneer de bebouwing op het perceel gesloopt zou worden, te vragen de sloop in ieder geval uit te stellen tot het college en eventueel deskundigen de kas hadden bekeken. Op maandag 1 september heb ik contact gehad met de heer B. Kooij van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg in Zeist, die na het zien van de foto's van de kas die ik ondertussen op het internet had geplaatst, bevestigde dat het hier inderdaad om een bijzonder en waarschijnlijk voor Nederland uniek object ging. Hij stelde voor om op vrijdag 12 september naar Lichtenvoorde te komen om een nader onderzoek in te stellen. Hij gaf daarbij aan dat hij graag wilde dat daar vertegenwoordigers van de gemeente, van de woningcorporatie De Stiepel en van de Vereniging voor Oudheidkunde bij zouden zijn en ook ondergetekende, T. Stortelder. Ik heb dit voorstel voorgelegd aan wethouder A.F.M. Hulshof, de heer Arragon (en later ook de heer Westerbroek) van de Stiepel en de heer A. Driessen van de Vereniging voor Oudheidkunde. Allen gingen hiermee akkoord en zegden toe vrijdag 12 september aanwezig te zullen zijn. De heer B. Kooij verzocht mij tevens om zoveel mogelijk gegevens over de kas te verzamelen, zowel informatie om de kas te kunnen dateren als over de huidige situatie en plannen alsook over de familie en het bedrijf Heusinkveld en het betreffende perceel.



Detail van een luchtfoto, genomen tussen 1975 en 1980. We zien hier het centrum van Lichtenvoorde vóór de uitvoering van het komplan, het oude bejaardencentrum, zoals het toen nog genoemd werd, met daarachter de zaadhandel van Evert Heusinkveld. Daar vlak voor zien we het huis en bloemisterij van Hendrik Heusinkveld die rond 1980 met zijn bedrijf stopte. Het pijltje wijst naar de kas.

Datering van de kas

In het gemeentelijk archief heb ik geen bouwtekening of bouwvergunningaanvraag van de kas kunnen vinden. Ook staat de kas niet ingetekend op de gemeentelijke plattegronden van de laatste honderd jaar of op de kadastrale kaart van 1919, 1976 en 2003. Wel is de locatie te zien op een plattegrond die is gemaakt aan de hand van luchtfoto's. In het archief van de Vereniging voor Oudheidkunde vond ik KLM-luchtfoto's uit 1928 en 1952 waarop de kas is te zien. Op het perceel grond waarop de kas zich bevindt, nu kadastraal bekend onder nummer 4210, is in 1911 een 'woon- en winkelhuis' gebouwd. De bouwvergunning is aangevraagd door J.A. Heusinkveld, maar op het formulier is te zien dat er eerst was ingevuld E. Heusinkveld en Zn, wat later is doorgehaald. De nazaten van J.A. en zijn vader E. Heusinkveld die recent het pand hebben verkocht aan woningcorporatie De Stiepel, verklaarden dat de kas indertijd is gebouwd door Evert Heusinkveld, die in 1918 aan de Spaanse griep is overleden. In het archief van de burgerlijke stand en in het bevolkingsregister staat inderdaad als sterfdatum van Evert Heusinkveld 26-10-1918 vermeld.

Mevr. A de Boer-Heusinkveld uit Hoevelaken, dochter van bovengenoemde J.A. Heusinkveld en geboren in 1910, die tot haar trouwen in de jaren dertig in bovengenoemd woonhuis woonde, vertelde mij dat zij zich niet anders herinnert dan dat de kas er stond, en dat zij denkt dat die tegelijk met het woonhuis of daarvoor is gebouwd. Hetzelfde geldt voor het stookhuisje achter de kas. Zij heeft nog foto's uit haar jeugd waarop de kas te zien is, waaronder ook een van het stookhuisje.



De Patronaatsstraat halverwege de jaren zestig; v.l.n.r. zien we de woning van Oolthuis, dan die van de familie Overgoor en Wamelink, waar later eierboer Geerdink woonde. Achter de grote paardekastanje het huis van de familie Heusinkveld.

De familie op deze plek

In eerste instantie heb ik gekeken naar de gegevens in het bevolkingsregister, omdat hier te vinden is waar de familie woonde, en wat het beroep van de kostwinner was. Hieruit blijkt dat in ieder geval vanaf 1829 de voorouders van genoemde J.A. (Jan Antonie) en zijn vader Evert Heusinkveld op deze plek hebben gewoond. Vanaf 1829 zijn dat achtereenvolgens:

- Hendrik Jan Heusinkveld, gedoopt op 03-05 -1772, landbouwer, gehuwd in 1798 met Elisabeth Brethouwer. De familie vertelt dat hij in de Napoleontische tijd poortwachter is geweest en daarom 'poort Hinne' genoemd werd. Dit zou de latere bijnaam Poort of Poorte van de familie kunnen verklaren.
- Jan Hendrik Heusinkveld, gedoopt 13-05-1799, arbeider, gehuwd in 1828 met Johanna Hijink, gehuwd in 1841 met Aleida Wandrina Brethouwer.
- Evert Heusinkveld, geboren 30-10-1834, achtereenvolgens landbouwer, tuinman, gehuwd in 1869 met Dora Wamelink. Mevr. A. de Boer-Heusinkveld vertelt dat hij rond 1870 is begonnen met het kweken van bomen en dan soms met de kruiwagen naar Zutphen liep om ze af te leveren.
- Jan Antonie Heusinkveld, geboren 13-04-1872, bloemist, boomkweker, gehuwd in 1895 met Hendrika Elberta Wamelink. Hij is de bouwer van het huis in 1911. Hij begon ook met een zaadhandel. Zijn drie zoons namen elk een deel van het bedrijf over:
- Zoon Hendrik Heusinkveld, geboren 10-11-1913, vestigde zich in het ouderlijk huis en nam de bloemisterij over. Rond 1980 is dit bedrijf gestopt.
- Zoon Evert Heusinkveld, geboren 05-05-1911, vestigde zich in het naastgelegen huis Patronaatsstraat 10 en nam de zaadhandel over. Evert is in de Tweede Wereldoorlog door de Gestapo opgepakt wegens hulp aan onderduikers en andere verzetsactiviteiten, heeft in de kampen Vught, Westerbork en Neuengamme gezeten, en is in dit laatste kamp onder erbarmelijke omstandigheden overleden.
- Zoon Jan Hendrik, geboren 16-08-1907, nam de boomkwekerij over en vestigde deze aan de Schievegatsdijk – nu Martin Leliveltstraat - en later aan de Varsseveldseweg 55A.

Op het minuutplan uit 1832, de eerste inventarisatie van het kadaster, is het huidige perceel verdeeld in vier stukken: de nummers 1517, 1518, 1520 en 1530. De eerste drie percelen zijn eigendom van Jan Hendrik Heusinkveld (de naam werd eerder soms met een z geschreven i.p.v. een s), bij de nummers 1517 en 1518 staat 'huis erf', bij nummer 1520 staat 'tuin'.

Op de kaart is ook een huis te zien. Nummer 1530 is eigendom van Hendrik Jan Heusinkveld (zijn vader) met vermelding 'tuin'. Hendrik Jan heeft ook een stuk grond, nr. 943 (met vermelding 'in Com'; in pacht? en vermelding 'boulant') op de Molenkamp, in het gebied ten zuiden van de Patronaatsstraat en ten westen van de Broekboomstraat. Via de gegevens in oude DTB-boeken heb ik verder gekeken naar de voorouders: Vader van Hendrik Jan (geb 1772) is Gerrit Jan Heusinkveld, zoon van Hendrik Heusinkveld uit Varsseveld. Hij trouwt op 06-07-1765 in Lichtenvoorde met Johanna Schreurs uit Lichtenvoorde, geboren 26-12-1735, dochter van Jan Hendrik Schreurs en Helena Tongerlo. Gezien het feit dat hun kinderen in Lichtenvoorde zijn gedoopt, neem ik aan dat zij hier in Lichtenvoorde woonden.

Misschien is Gerrit Jan bij zijn schoonouders 'ingetrouwd'. Volgens het verpondingscohier uit 1648 is de grootvader van Helena Tongerlo, Berent Tongerlo, eigenaar van een stuk grond 'op den Akker'. Kunne Schreurs is eigenaar van een perceel huis en hofland, een perceel slechtland en een perceel koeweide. De familie vertelde mij dat zij in het bezit is van een oude gevelsteen uit 1693, die afkomstig is van een huis dat op het perceel heeft gestaan. Op de Hottingerkaart uit 1786 staan op ongeveer deze plek drie huizen ingetekend. De tijd was nu te kort om exact na te gaan of een van die drie huizen het huis van de gevelsteen en van de voorouders van de familie Heusinkveld zou kunnen zijn.

Huidige plannen

Woningcorporatie De Stiepel is van plan in mei 2004 met de bouw van het complex te beginnen. De bebouwing is gepland op een afstand van 7,83 meter van de kas. De kas hoeft dus de nieuwbouw niet in de weg te staan. Maar de woningcorporatie hield vol dat de kas wel weg moest van deze plek, in verband met de nieuwbouw. De locatie van de kas is zodanig dat deze na de geplande nieuwbouw in een soort binnentuin kan liggen die dan voor verschillende doeleinden kan dienen. De heer Hofacker, directeur van het achtergelegen verzorgingstehuis Antoniushove vertelde mij op vrijdag 5 september dat burgemeester van Rijkevorsel hem op maandag 1 september had benaderd met de vraag of hij wilde nagaan of aan de kas een nieuwe bestemming gegeven kon worden voor de ouderen, maar dat hij nog geen gelegenheid had gehad dit met zijn achterban te bespreken. De burgemeester had hem ook toegezegd dat de gemeente eventueel een financiële bijdrage kon leveren. Het bestuur en diverse leden van de Vereniging voor Oudheidkunde hebben aangegeven het erg belangrijk te vinden dat de kas in Lichtenvoorde, en liefst op deze plek blijft staan. De kas als monument zou een sieraad kunnen zijn voor het 'Groenste Dorp', dat erg trots is op zijn grote jaarlijkse bloemencorso.

Doordat de omgeving van de kas sinds dinsdag 2 september is afgezet met hekken, heb ik geen exacte maten van het gebouwtje kunnen opnemen, maar ik schat de breedte op 4,5 à 5 meter en de lengte op 9 à 10 meter. Achter de kas bevindt zich een stookhuisje met een gemetselde schoorsteen, de kachel bevindt zich in een kelder. De familie vertelde mij dat de kachel later is vervangen.

De heer H. Schippers, schrijver van het boek *Bouwt in beton!; introductie en acceptatie van het gewapend beton in Nederland (1890-1940)* vertelde mij dat het hem heel uniek leek dat er nog een kas van gewapend beton uit die tijd is over gebleven in Nederland.



Wat er is overgebleven van de kas is alleen nog maar een fotootje. Uiteindelijk is de kas na veel tumult en onder zware druk van verschillende instanties deskundig uit elkaar gehaald en opgeslagen. Naar alle waarschijnlijkheid zal de kas herrijzen op het landgoed Ros te Laren (G) bij de familie Wolbert, een goede kennis van de heer Westerbroek, directeur van De Stiepel.

Overgebleven vragen

De tijd tussen de start van mijn onderzoek, 1 september en 11 september, was te kort om op alle vragen een antwoord te vinden. Voor de datering van de kas kunnen de foto's van mevr. A. de Boer-Heusinkveld meer duidelijkheid geven; ik wil binnenkort de foto's bij haar gaan bekijken. Ook kunnen de foto's meer vertellen over de oorspronkelijke dakbedekking van het stookhuisje. Verder kan een onderzoek naar een mogelijke leverancier van de gewapend betonnen elementen nuttig zijn. Voor meer duidelijkheid over de historie van de plek is het zeker van belang verder onderzoek te doen naar het

tijdstip waarop de eerste bebouwing heeft plaatsgevonden. Als zou blijken dat de gevelsteen van 1693 inderdaad van een huis afkomstig is dat op deze plek heeft gestaan, zou dat een waardevolle aanvulling op de historie van Lichtenvoorde zijn, omdat tot nu toe slechts een paar stenen gebouwen uit die tijd bekend zijn. Voor een exactere datum van aanvang van het boomkwekerij/bloemisterijbedrijf wil ik nog gaan kijken in het archief van de Kamer van Koophandel. Bij het kadaster kan nog worden nagegaan of de genoemde bewoners van het perceel ook steeds eigenaar zijn geweest.

Lichtenvoorde, 11 september 2003

De kas in verval

Kort voor de demontage van de kas maakte Henk Hanselman nog enkele foto's van de kas.



Verwaarloosd, maar in een redelijke staat, met Jugendstil-trekjes, beton uit 1916, een prefab bouw pakket, waarvan in Nederland geen tweede is te vinden.'

Die kwaliteiten geeft Ben de Vries van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg uit Zeist aan de Lichtenvoordse plantenkas. De leeftijd is af te lezen aan de manier waarop het beton is verwerkt. 'Het is een prefab kas, die in de werkplaats is gemaakt. En alles aan deze kas is van beton: de spijlen, de roeden, de spanten.' Tussen 1900 en 1950 zijn in Nederland een flinke hoeveelheid betonnen kassen gemaakt. 'Alleen al in het Westland gaat het in die periode om duizenden kassen. Maar daar is helemaal niets van over, in het hele land hooguit een paar procent.' Een paar kassen, onder meer in Leidsche-Rijn bij Utrecht, het eiland Voorne-Putten en Almelo hebben een status als rijksmonument gekregen. 'Denk ook aan de kas van de Hortus in Amsterdam.'

Volgens Ben de Vries is in de uitvoering van de kas duidelijk sprake van Jugendstil-trekjes. 'Het is geen Jugendstil, maar onder meer de verdiepte vlakjes lijken op het plantenmotief dat in de Jugendstil veel wordt gebruikt.'



Zelfs het glaswerk van de kas is nog oorspronkelijk en bijzonder. De ruiten zijn als dakpannen over elkaar liggend gelegd en aan de onderzijde rond. Het water loopt nu via het laagste punt van de ronding weg en dat is precies het midden van de ruit. Er komt daardoor nauwelijks vocht aan de rand bij de aanhechting met het beton.



Overal in de betonnen elementen zijn uitsparingen gemaakt voor de inleg van houten blokjes. In deze blokjes werden de stalen spijkers geslagen voor het vastzetten van de ruiten met behulp van plaatjes lood. De houten blokjes dienden om de uitzetting van roestende stalen spijkers op te vangen. Dit voorkwam barsten en scheuren in het beton. Tegenwoordig zouden we plastic pluggen gebruiken.





*Achter de kas was een stookhuisje met gemetselde schoorsteen.
De verwarmingsketels stonden in een kelder.*



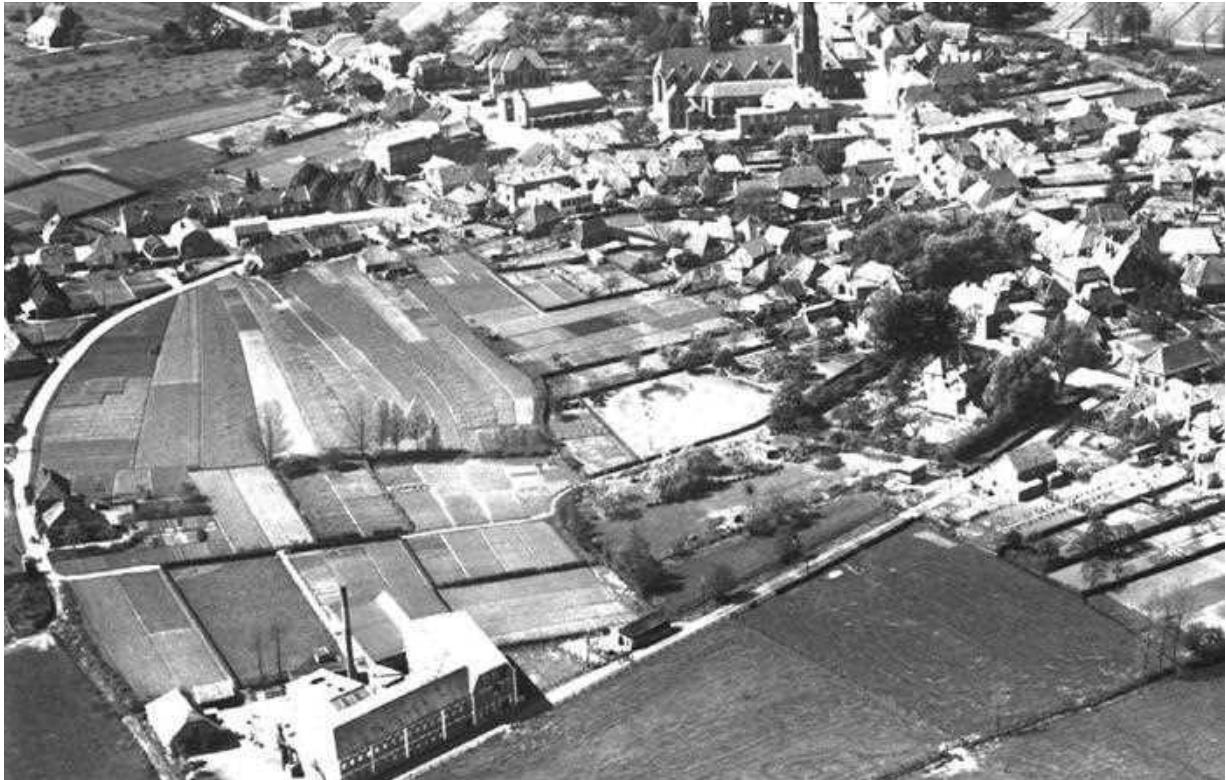
*Wat overbleef van de oude (boven) en de nieuwe (rechts)
verwarmingsketel. De ketels werden met cokes gestookt.
In de onder water gelopen kelder ligt (onder) nog het
stookgereedschap.*



De Nieuwmarkt

Benno van Lochem

De plannen zijn al gemaakt en een naam voor ons nieuwe winkelcentrum - De Nieuwmarkt - is er ook al, maar voordat men van start kan gaan, moet er in Lichtenvoorde weer gesloopt worden. Dit maal is het voormalige ziekenhuis aan de beurt. Hoewel het alleen maar om houten barakken gaat zonder enige historische waarde, doet het wel wat, dat op een plek waar zoveel mensen in de loop der jaren hun ziekte, de geboorte of het overlijden van een familielid hebben meegemaakt, alles voorgoed gaat verdwijnen. We kijken in dit artikel even terug aan de hand van historische gegevens, een krantenverslag en tekeningen van het gebied van het toekomstige winkelcentrum.



Detail van een luchtfoto uit 1928. Op de plek van het ziekenhuis - in het midden van de foto - is de cirkelvormige tuin van de familie Jaartsveld nog geheel intact.

Aan het eind van de jaren twintig werd de behoefte aan meer en betere verpleegruimte groter, maar het bestuur van de stichting ziekenverpleging waarin onder anderen H. Hulshof Schouten, Th.G.J. Sterenborg en H.J. Harmsen zaten, kon door gebrek aan geld niet veel beginnen. In 1930 kwam er een mogelijkheid, want de familie Jaartsveld schonk haar tuin, gelegen aan de Dijkstraat, aan de stichting.

Op 30 oktober 1931 gaf het bestuur aan architect Sluijmer uit Enschede opdracht de nieuwbouw te ontwerpen. Aannemer Post uit Lichtenvoorde kreeg in april 1932 de bouwopdracht en de eerste steen werd reeds op 11 juli gelegd. Op 25 april 1933 werd het nieuwe ziekenhuis geopend. We hebben een artikel uit die dagen over het gloednieuwe ziekenhuis kunnen vinden in de Geldersche Bode. We drukken gedeelten ervan af, in de oorspronkelijke spelling.

St. Bonifatius-Ziekenhuis te Lichtenvoorde

(Van onzen Correspondent)

Eerstdaags, waarschijnlijk 5 April, zal alhier het nieuwe Bonifatiusziekenhuis in gebruik genomen worden.

In Mei 1932 werd door den aannemer, den heer J.B. Post alhier, de bouw begonnen, onder architectuur van den heer Johs. Sluymer, B.N.A. te Enschedé. De driehoekige vorm van het perceel moet voor den ontwerper wel vrij groote moeilijkheden hebben opgeleverd. Maar de heer Sluymer is er in geslaagd een eenvoudig, solied en zeer doelmatig ziekenhuis te doen verrijzen.

Het ziekenhuis ligt aan de Dijkstraat, niet ver van het centrum van Lichtenvoorde. De ziekenzalen liggen aan de achterzijde op het Zuiden, zoó, dat elke zaal bezond kan worden. Er is een mannenafdeeling, bestaande uit 3 kamers, elk met 2 of 3 bedden; verder een spoelvertrek met W.C. en toilet. De vrouwenafdeeling heeft de volgende vertrekken: 2 kamers, elk met 2 of 3 bedden; één zaal met 4 bedden; 1 kinderkamer met 4 bedden; 1 isolatiekamer met 1 bed, 1 spoelvertrek met W.C. en toilet. Ter weerszijden van den hoofdingang vindt men: rechts 1 administratiekamer, 1 Regentenkamer; links 1 wachtkamer en een polikliniek met donkere kamer. Hiernaast ligt op 't Noorden de operatiekamer met sterilisatievertrek en badkamer.

Op de verdieping vinden we 2 logeerkamers, een appartement met zit- en slaapkamer, badkamer en W.C. Verder de Kapel met sacristie. De Noordwestvleugel van het gebouw is geheel bestemd voor Zustershuis en bestaat uit refter, 1 spreekkamer, 1 ontvangkamer, thee-kook-en spoelkeuken, waarachter gelegen zijn de wasscherij en het doodenhuis.

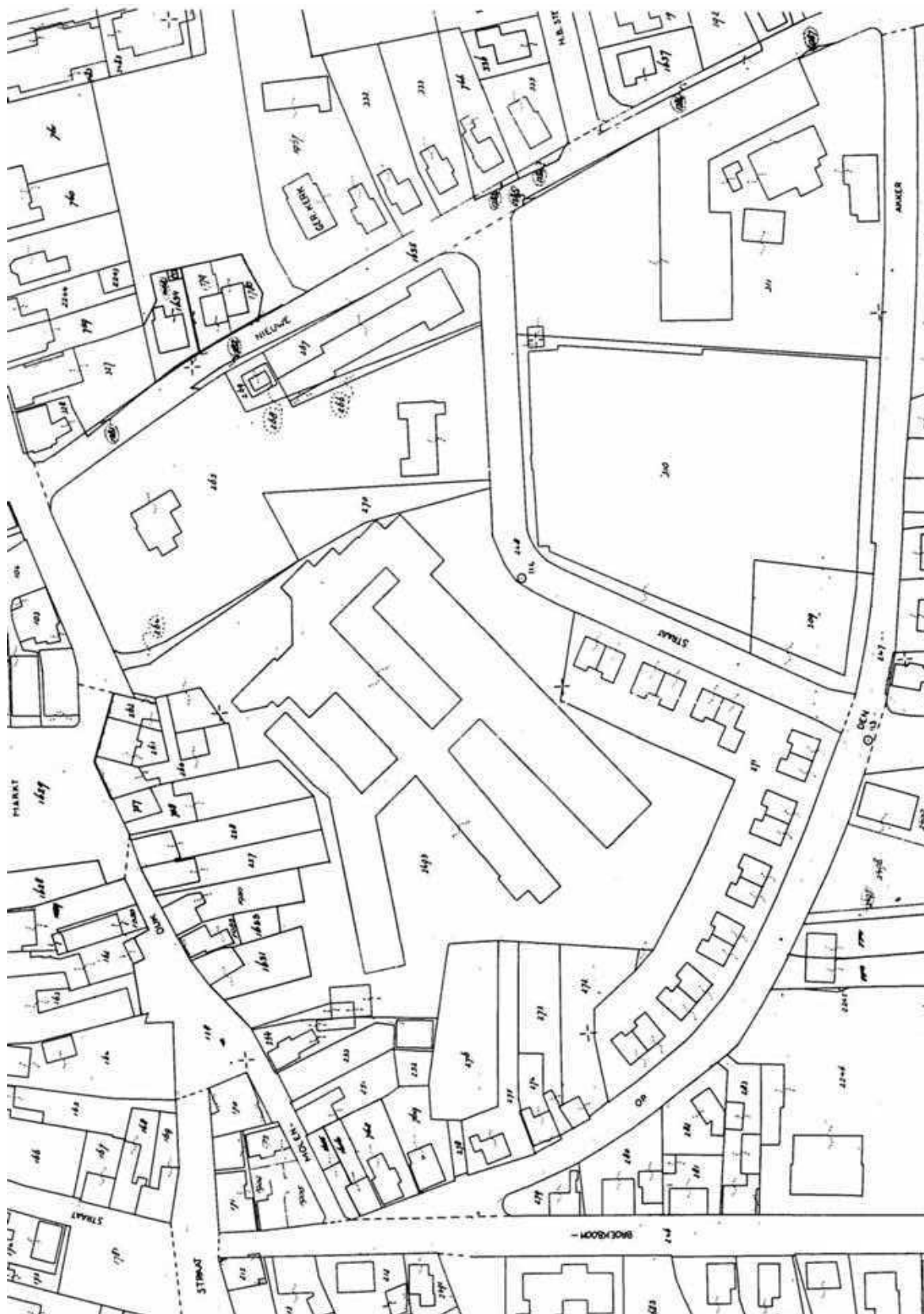
In het midden van dezen vleugel bevindt zich het trappenhuis, toegang gevend naar de bovengelegen 8 cellen met badkamer. Bizondere vermelding verdient de z.g. licht-roepinstallatie. Wanneer de patiënt op een knopje drukt, dan duidt een lichtje in de gangen aan in welken vleugel een zieke om bijstand vraagt: voor den enen vleugel is het lichtje groen, voor den anderen rood. De dienstdoende Zuster die met een andere patiënt bezig mocht zijn, wordt gewaarschuwd door een zoemer, in iedere ziekenkamer aangebracht.

De bouwkosten bedragen – de kosten van centrale verwarming, elektrische installatie, watervoorziening, sanitair inbegrepen - p.l.m. f70.000,- De centrale verwarming en sanitair-installatie is aangebracht door Hollandia-Deerus te Arnhem; de elektrische installatie door ter Meulen & Co te Enschedé. We willen niet nalaten hier dankbaar in herinnering te brengen, dat het bouwterrein werd geschonken door de Familie Jaartsveld. Het nieuwe ziekenhuis staat daar, waar, nog kort geleden een fraaie tuin met vijvers en met weelde van boomen, heesters en rozen een welverdiend genot, ontspanning en rust schonk aan twee geachte ingezetenen van Lichtenvoorde, die O.L. Heer tot de eeuwige rust heeft opgeroepen.

Wij feliciteren den zeereerw. Pastoor de Graaf, de eerw. Zusters, de heren Regenten van het St. Bonifaciusgesticht en allen die aan de totstandkoming van het nieuwe ziekenhuis hun steun hebben verleend en vragen voor hen en voor de stichting Gods zegen!

Het ziekenhuis was al gauw te klein en met het oog op de toekomst kocht het bestuur in 1938 en 1940 enkele aangrenzende percelen die als groentetuin en boomgaard in gebruik werden genomen. Voor het bewerken van deze tuin werd Bernard Reuvekamp aangetrokken (in de volksmond Bernard van de dokter). Hij bleef tot 1982 in het ziekenhuis wonen. In 1942 schonk de familie Poelhuis nog een stuk grond, maar door de oorlog kwam de geplande uitbreiding er niet. Na de oorlog begon men ermee. In de jaren vijftig kende ook Lichtenvoorde een sterke inwonersgroei. Het werd duidelijk dat er snel een kinderafdeling nodig was en deze kwam er in 1959 dan ook.

De afdeling was voor die tijd zeer uniek en groot. Er was plaats voor 40 kinderen, maar twee maanden na de opening was dit aantal al bereikt en werd het uitgebreid tot een capaciteit van 80 à 100 patiëntjes. In 1963 werd bij het ministerie van Volksgezondheid weer een verzoek tot goedkeuring van een uitbreidingsplan ingediend. Daar de besturen van de Winterswijkse ziekenhuizen en het Groenlose ongeveer gelijktijdig eenzelfde verzoek indienden werd er voor het eerst gepraat over een fusie tot een



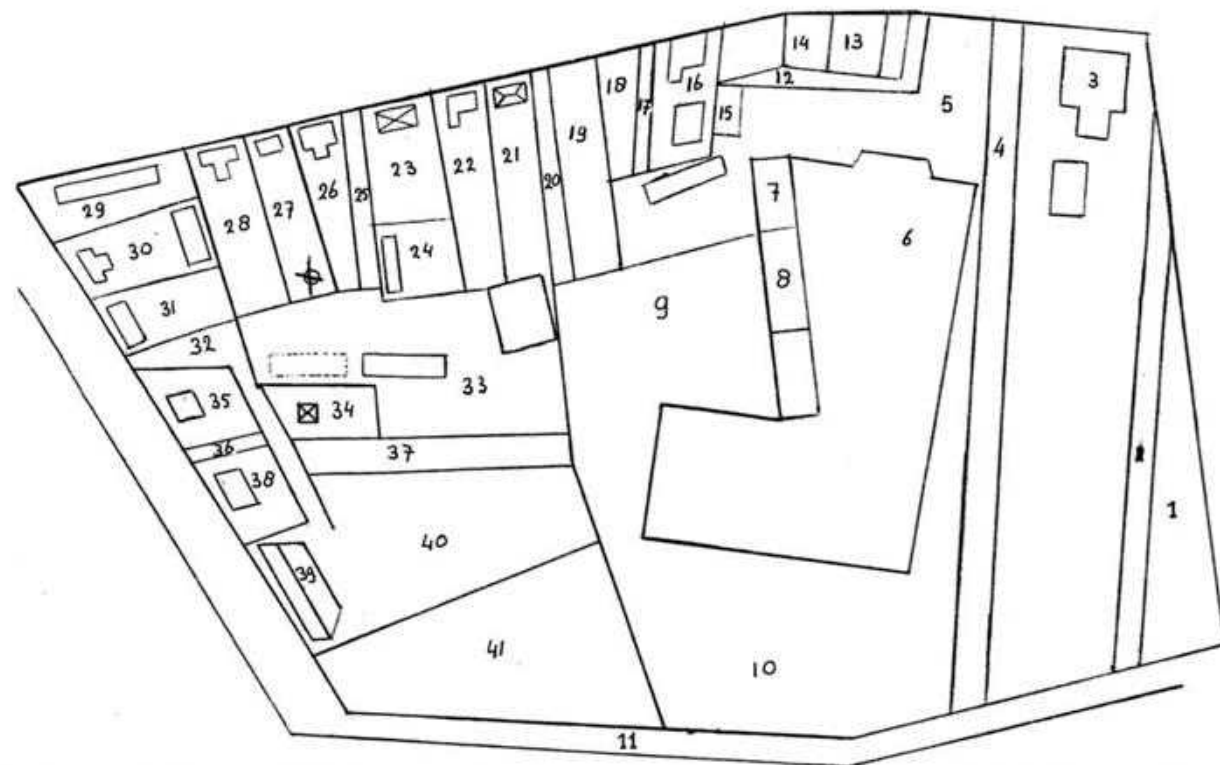
Kadastrale kaart van het juist beschreven gebied uit 1985. Aan de situatie is op dit moment nog niet veel veranderd.

streekziekenhuis. Dit was de aanleiding die er uiteindelijk toe heeft geleid dat twintig jaar later, na veel tumult over en weer, voornamelijk tussen Groenlo en Lichtenvoorde, er in 1984 een streekziekenhuis in Winterswijk kwam.



De barakken van het oude ziekenhuis, die er nu wat verwaarloosd bijliggen, zullen binnenkort door de slopershand worden getroffen en daarmee gaat een toch wel vertrouwd gebouw voorgoed verdwijnen.

Enige tijd geleden kregen we van de heer B.A.M. Meekes een tekening waarop hij de vroegere situatie rond het ziekenhuis heeft geschetst. Boven de tekening schreef hij: 'de situatie zoals ik mij die uit mijn jeugd jaren kan herinneren, zo tussen 1935 en 1940'. We zijn de heer Meekes zeer erkentelijk voor zijn bijdrage. Het is een mooie aansluiting op het voorgaande verhaal.



B.A.M.Meekes; de situatie zoals hij die zich herinnert uit zijn jeugd, 1935/1940.

1. *Bleek*
2. *beek*
3. *huis en tuin van de dominee*
4. *zandpad*
5. *ingang ziekenhuis*
6. *ziekenhuis*
7. *stookruimtes ziekenhuis*
8. *keukens*
9. *Groentetuin ziekenhuis*
10. *tuin ziekenhuis met poort*
11. *Dr. Besselinkstraat, toen nog zandweg*
12. *pad*
13. *Sterenborg, kapper en woonhuis*
14. *de winkel van Poelhuis*
15. *opslag en varkensschuur van het ziekenhuis*
16. *smederij van de familie Tijdink*
17. *pad dat later naar de brandweerkazerne liep*
18. *Bremer*
19. *Sterenborg, stoelenmatter*
20. *zandpad met een poortje achterin*
21. *Pillen met daarachter schoenreparatie*
22. *Pillen Hier woonden twee broers en een zus*
23. *familie Straks*
24. *tuin van café Kruij met loods*
25. *pad van Pillen*
26. *Meekes*
27. *tuin van de familie Sterenborg (Päöterken) waar volgens de overlevering de oude molen heeft gestaan. Nu woont hier de familie Te Brake.*
28. *Huinink*
29. *Holweg, bakker (Ponds)*
30. *Jacobs, kolenboer met schuur*
31. *Jacobs (Tilderken)*
32. *zandpad*
33. *voormalige looierij van Venderbosch*
34. *huis Van Eeten*
35. *Heusinkveld*
36. *doorgang*
37. *tuin Huisinkveld*
38. *familie Cuppers*
39. *Van Harxen*
40. *tuin Van Harxen*
41. *weiland*

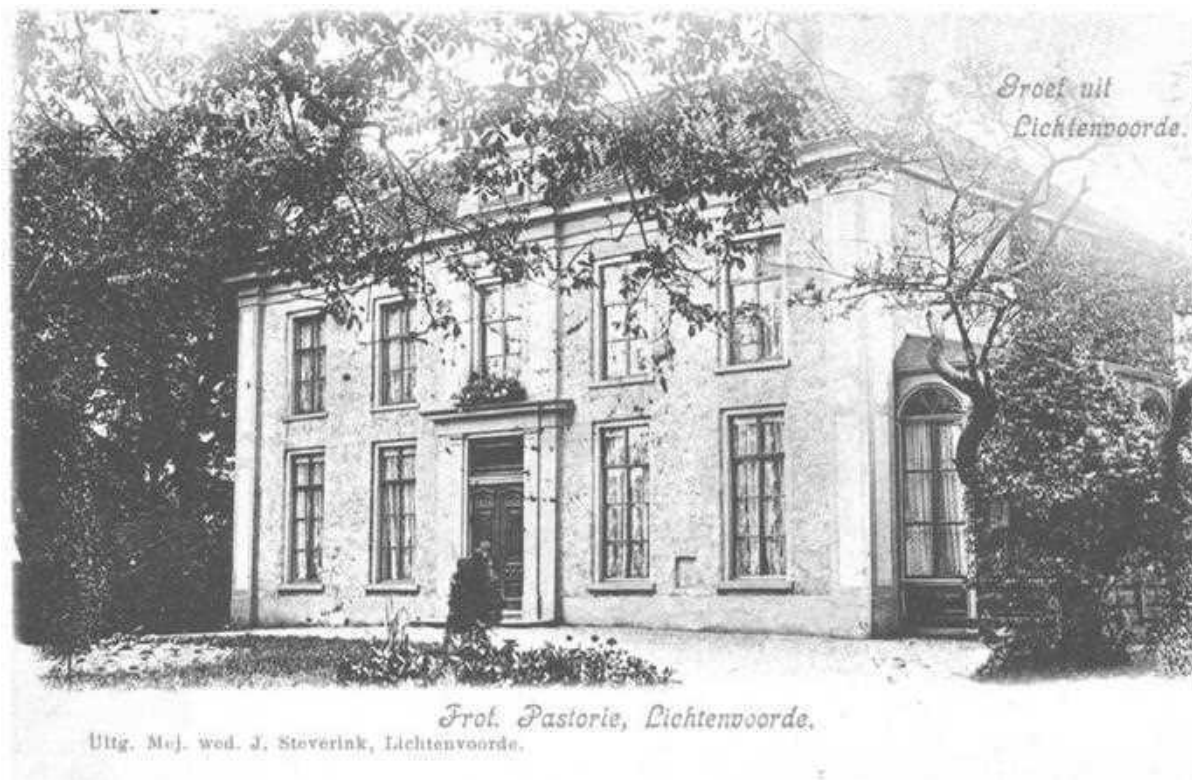
Een middagje witten

Benno van Lochem

Het volgende verhaal speelt zich af rond 1875 in de nabijheid van de plaats van het latere ziekenhuis. Het werd mij veertien jaar geleden door mijn opa Johannes Bernardus van Lochem verteld die het weer van zijn vader had gehoord. Eerst enkele gegevens. De familie Van Lochem had destijds al een schildersbedrijf dat in 1856 gelijk met het café was opgericht. Stichter van dit bedrijf was Jan Berend van Lochem en vader van Herman van Lochem, de persoon over wie dit verhaal gaat. Herman, geboren op 21 februari 1855, was toen zelf 20 jaar en Alberdina Meerdink-Veldboom, de andere persoon in het verhaal, was 22 jaar.

Op de oude pastorie van de Nederlands Hervormde kerk in de Dijkstraat woonde sedert 1871 ds. Gerhardus Braam, geboren in Groningen en getrouwd met Aleida Gerharda Gooszen. Het was een grote, statige pastorie met een betrekkelijk groot stuk grond eromheen. Op een mooie herfstdag in 1875 gaf de dominee de firma Van Lochem opdracht tot het verrichten van enkele werkzaamheden, o.a. in de keuken. Omdat je een dominee niet te lang moet laten wachten, vond Jan Berend, stuurde hij er Herman, de derde telg uit het gezin van negen, snel naar toe. En zo klopte Herman de volgende dag al vroeg aan de keukendeur van de pastorie. Een jonge dienstmeid deed open. Even wist Herman niet wat hij moest zeggen; zo'n mooie meid had hij nog nooit gezien. Alberdina was sinds 1872 in dienst bij de familie en had haar ouderlijk huis in Borculo al op 19-jarige leeftijd verlaten.

Toen Alberdina voor Herman een kopje koffie had ingeschonken, kwam hij wat tot bedaren. Toch nog wat ongemakkelijk, vroeg hij wat voor werk hij moest doen. Alberdina zei dat de keuken nodig gewit moest worden en de dakgoten rondom het huis moesten worden schoongemaakt. Gefascineerd nam de schilder Alberdina in zich op. "Luuster i-j wal?" vroeg ze. "Ja ja", zei Herman,



De Oude Wheme, de pastorie van de Hervormde kerk. Rondom het perceel liep in die tijd een gracht. Deze oude villa was het decor van het verhaal hierboven. In 1912 werd ze afgebroken, waarna een nieuwe pastorie werd gebouwd door de firma Post. Deze Nieuwe Wheme raakte rond de jaren zeventig in verval en kreeg in de volksmond de naam Villa Kakelbont mee. Begin jaren tachtig werd het huis aangekocht door de gemeente. De Hervormde kerk was meer dan 300 jaar eigenaar geweest van de plaats. In 1984 werd de huidige openbare bibliotheek op deze plek gebouwd.

nog diep onder de indruk van haar innemende schoonheid, “de götten mot ewit woddn en de kökkene mot schone emaaft woddn.” Alberdina giechelde maar wat, pakte een tas en ging boodschappen doen bij Batten Sterenborg. Na een hele dag witten liet Herman de dominee weten dat hij voor het schoonmaken van de goten de volgende dag terug zou komen. De schemer was inmiddels ingevallen. Met een zware ladder op zijn schouder liep Herman de volgende dag het lange grindpad van de pastorie op. Hij zette hem tegen de dakgoot en veegde met een rode zakdoek zijn voorhoofd af. Het was niet bepaald het gemakkelijkste karwei, want het huis was nogal hoog. Hij werd in de gaten gehouden door Alberdina, die de ramen aan het lappen was. Vol bewondering keek ze hoe de jonge schilder daarboven aan het werk was. “A’j daor met klaor bunt, heb ik nog wat wark in de kökken veur ow,” riep ze op een gegeven moment. Geschrokken door haar heldere stem liet onze schilder bijna zijn gereedschap vallen. Hij stamelde iets van: ”Ja ja, juffrouw, dat za’k geerne doon.” Toen Herman later in de keuken kwam, stonden er een paar klompen, enkele blikken en een gieter op tafel. “Dee könt ok nog wal een betjen varve gebroeken,” zei de meid. Nadat ook nog de kachelplaat was zwartgemaakt, dronken ze samen thee. De schilder was erg onder de indruk van Alberdina en dat was wederzijds, maar dat wist hij op dat moment nog niet.

Dat het verhaal een vervolg heeft gekregen leert een speurtocht door het bevolkingsregister. Op 23 mei 1877 vertrekt het domineesgezin naar Didam en Alberdina gaat mee. Herman heeft blijkbaar contact met haar gehouden, want op 11 maart 1880 trouwen de twee in Lichtenvoorde. Ze krijgen vijf kinderen die allen, op één na, voor hun tiende jaar overlijden. In 1886 kwam Herman in het bezit van café Van Lochem en ook het schildersbedrijf zette hij voort. Na de dood van Herman in 1890 leidde Alberdina het café, terwijl het schildersbedrijf door zijn broer Wilhelm werd voortgezet. Toen ook zij overleed, in 1896, bleef alleen dochter Berendina Hendrika achter. Die was toen 23 jaar en dienstmeid in Hamm (D). Er werd een akte opgemaakt en daarmee kwam het café in handen van Wilhelm van Lochem. Het is allemaal begonnen met een middagje witten...

Een beschrijving van stad en heerlijkheid Lichtenvoorde uit 1777

Bennie te Vaarwerk

Op 27 december 1776 werd prins Willem V van Oranje-Nassau door aankoop eigenaar van de heerlijkheden Borculo en Lichtenvoorde. Door deze aankoop dragen de regerende vorsten en vorstinnen uit het Huis van Oranje onder andere de titel van heer (vrouwe) van Lichtenvoorde. Tussen de datum van aankoop en de bestuursaanvaarding op 20 januari 1777, liet de nieuwe heer door zijn domeinraden H.D. van der Borch en A. Ardesch een rapport opmaken over zijn nieuwe bezittingen. De rapporteurs waren “raden” of leden van de Nassause Domeinraad, het in Den Haag zetelende college dat de bezittingen (domeinen) van de Oranjes bestuurde en beheerde. Het rapport, dat 295 bladzijden telt, bevat naast een beschrijving van de nieuwe bezittingen, ook een beschrijving van de heerlijke rechten en de bestuursinrichting. Tevens werden tal van aanbevelingen tot verbetering van het bestuur en beheer gedaan¹. Het geeft door zijn soms gedetailleerde beschrijvingen inzicht in het reilen en zeilen van de heerlijkheden Borculo en Lichtenvoorde aan de vooravond van de Franse Revolutie die het begin markeerde van het einde van deze heerlijkheden.



Een portret van prins Willem V, geschilderd door Johann Georg Ziesenis in 1768.

Het wapenschild van prins Willem V zoals dat ook boven de deur van de tolherberg 'De Lebbenbrugge' in Borculo gehangen moet hebben.



¹ Nationaal Archief, Archief van de Nassause Domeinraad (voortaan: NDR), inv.nr. 2082, Rapport van H.D. van der Borch en A. Ardesch, leden van de Domeinraad, wegens hun commissie tot het vaststellen, het transporteren en het aanvaarden van de heerlijkheden Borculo en Lichtenvoorde en van de havezate Marhulsen, met de hiertoe behorende goederen en rechten, 1777 (voortaan: Rapport 1777).

Wat vooraf ging

Lichtenvoorde en Borculo hebben in de perioden 1360-1621 en 1763-1795 dezelfde heren gehad. Het belangrijkste verschil is echter, dat Lichtenvoorde vanaf 1616 een zelfstandige heerlijkheid was geworden, met een eigen gericht, los van Borculo. Dat onderscheid werd gehandhaafd toen Lichtenvoorde in 1763 door Wolfgang Ferdinand van Dornberg genaamd Heyden in leen werd opgedragen aan George Detloff Rijksgraaf van Flemming, die al heer van Borculo was.

Tussen 1615 en 1795 waren achtereenvolgens heer (vrouwe) van Lichtenvoorde:

- 1615-1621: graaf Joost van Limburg Stirum (1560-1621), gehuwd met Maria van Holstein-Schauenburg († 1616).
Testament 1618: De hoogheid Wisch met Lichtenvoorde (met de Aaltense of Bredevoortse goederen) worden vermaakt aan de tweede zoon: Jurgen (of George) Ernst.
Boedelscheiding 1626. Lichtenvoorde wordt toebedeeld aan de derde zoon:
- 1626-1635 Willem Frederik van Limburg Stirum (1594-1635), ongehuwd. Lichtenvoorde vererfd aan:
- 1635-1661 Jurgen Ernst van Limburg Stirum, (1593-1661), tweede zoon van graaf Joost en Maria van Holstein-Schauenburg, gehuwd met (1, 1631) Magdalena van Bentheim († 1649), (2, 1656) Sophia Margaretha van Nassau-Siegen.
Erfgename was het enige kind uit het eerste huwelijk:
- 1661-1701 Maria Magdalena van Limburg Stirum (ca. 1632 - † 1707), in 1646 gehuwd met Hendrik van Nassau-Siegen.
Op 5 april 1693 droeg zij Lichtenvoorde in leen op aan de Staten van Gelderland. In 1701 verkocht zij Lichtenvoorde aan:
- 1701-1715 Frederik van Heyden, gehuwd met Christina Barbera van Heyden. Na zijn overlijden en 1715 en de daarop gevolgde boedelscheiding vererft Lichtenvoorde op zijn broer:
- 1715-1725 Johan Sigismund Wilhem van Heyden, gehuwd met Louisa Charlotta van Schwerin.
- 1725-1738 Sophia Charlotta van Heyden, gehuwd met Van Dorenberg (Dornberg).
- 1738-1763 Frederik Otto, Carel Sigismund en Wolfgang Ferdinand van Dorenberg, kinderen van Sophia Charlotta van Heyden. Wolfgang Ferdinand verkoopt Lichtenvoorde aan:
- 1663-1772 Georg Detloff, rijksgraaf van Fleming.
- 1772-1777 Isabella, gravin van Fleming, gehuwd met Adam Furst Czartorisky.
Zij verkopen Lichtenvoorde in 1776 aan:
- 1777-1795 prins Willem V van Oranje.

Detail van een kaart van het graafschap Zutphen, gemaakt door Nicolaes van Geelkercken (Gelders Archief, AKV 976).



Hoe Lichtenvoorde formeel tot een Gelders leen werd gemaakt

Hoewel ook aan Lichtenvoorde hoge heerlijke rechten verbonden waren, was het geen vrije heerlijkheid. Want in 1693 had Maria Magdalena van Limburg Stirum, vorstin-weduwe van Nassau, de tot dan toe allodiale (vrije) heerlijkheid Lichtenvoorde in leen opgedragen aan de Staten van Gelderland om haar vervolgens van hen in leen te ontvangen. In 1701, toen zij Lichtenvoorde verkocht en vervolgens in leen opgedragen had aan Frederik van Heyden, heet de heerlijkheid zelfs te zijn “afgespleten van het slot en huis ter Borg”². Dit veronderstelt dat Lichtenvoorde deel uitmaakte van het in ieder geval sedert 1502 Gelderse leen Wisch. Van vergroting van Wisch met Lichtenvoorde in of na 1616 is echter geen sprake. Lichtenvoorde bleef allodiaal bezit tot 1693. De afsplitsing van Wisch vraagt om een nadere toelichting, omdat het in strijd met de feiten is.

Dat Lichtenvoorde vanouds-her deel uitgemaakt heeft van de heerlijkheid Borculo ligt niet onomstotelijk vast³. De verhouding tot Borculo is complexer dan tot nu toe aangenomen werd. De feiten zijn de volgende: In 1312 bezat de heer van Bronkhorst een door hem gebouwd kasteel te Lichtenvoorde. Door het huwelijk van Gijsbert van Bronkhorst met Henrica van Borculo in 1360 werden Borculo en Lichtenvoorde in ieder geval eenherig.

Waarschijnlijk tot de komst van het Münsterse bestuur over Lichtenvoorde en Borculo na het overlijden van gravin-weduwe Maria van der Hoya in 1579, voerde Lichtenvoorde een eigen financiële administratie. Dat kan geconcludeerd worden uit de drie bewaard gebleven rekeningen uit 1519-1520 en 1553-1555 die in 1998 werden uitgegeven door de Stichting Stad en Heerlijkheid Borculo⁴. In 1519 was een rentmeester belast met de financiële administratie, in de jaren 1553-1555 een voogd, die soms ook “ambtman” en “rentmeester” genoemd werd. Een ambtman kon richter zijn, dat wil zeggen voorzitter van de lokale rechtbank, maar hij was ook bestuurder. In de stukken wordt nergens gesproken over een heerlijkheid of heerschappij van Lichtenvoorde. Ook in de aanhef niet. De rekeningen waren steeds gericht aan de heer van Borculo. In de rekeningen werd Lichtenvoorde “ambt” genoemd.

Dit woord zou erop kunnen duiden dat Lichtenvoorde in ieder geval over de lage rechtspraak beschikte, dat wil zeggen civiele zaken en criminele zaken waarop boeten stonden. De belastingheffing was al eerder gecentraliseerd. Het ambt Lichtenvoorde is opgenomen in de schatting over 1570-1571, die uitging van de heerlijkheid Borculo⁵. In eerdere schattingen is Lichtenvoorde niet opgenomen. De aanwijzingen zijn sterk genoeg om vast te kunnen stellen dat Lichtenvoorde een betrekkelijk zelfstandig onderdeel binnen de heerlijkheid Borculo was, tot de komst van het Münsterse bestuur over de heerlijkheid, dat duurde van 1579 tot 1615/1616.

Op 20 december (oude stijl) 1615 wees het Hof van Gelderland Borculo (inclusief Lichtenvoorde) toe aan graaf Joost van Limburg Stirum. Zeven dagen later werd Lichtenvoorde door troepen van het Kwartier van Zutphen ingenomen. De nieuwe heer werd op 14 maart 1616 in Lichtenvoorde ingehuldigd. Door de verwerving van Borculo-Lichtenvoorde was graaf Joost van Limburg en Bronkhorst één van de machtigste edelen in de graafschap Zutphen geworden, want hij was al graaf van Bronkhorst en heer van Wisch. Graaf Joost maakte Lichtenvoorde juridisch en administratief los van Borculo. Lichtenvoorde kreeg (weer) een eigen rechtbank. De door de heer van Lichtenvoorde benoemde richter zou tevens de belangrijkste bestuurder worden. In hoeverre deze een eigen administratie voerde, valt nog te bezien. Een vermenging met de administratie van Wisch is echter niet uitgesloten. In zijn testament uit 1618 had graaf Joost Lichtenvoorde vermaakt aan zijn tweede zoon, George Ernst. In 1626, vijf jaar na het overlijden van graaf Joost, werd Lichtenvoorde bij boedelscheiding toebedeeld aan graaf Willem Frederik, de derde zoon van graaf Joost. Toen deze in 1635 ongehuwd overleed, kwam Lichtenvoorde alsnog in handen van graaf George Ernst van Limburg Stirum, heer van Wisch. Daardoor hadden Wisch en Lichtenvoorde tussen 1635 en 1701 dezelfde heer,

² Deze en andere gegevens betreffende het leen Lichtenvoorde zijn ontleend aan het Register op de leenaktenboeken van het vorstendom Gelre en graafschap Zutphen, uitgegeven door J.J.S. Sloet en J.S. van Veen (Arnhem, 1917), blz. 444-447

³ A.P. van Schilfgaarde, De graven van Limburg Stirum in Gelderland en de geschiedenis hunner bezittingen. Eerste stuk (Assen, 1961), blz. 131.

⁴ Rekeningen van het ambt Lichtenvoorde en van de Lichtenvoordse goederen in het ambt Bredevoort, Pasen 1519 – Pasen 1520, Martini 1553 – Martini 1554 en Martini 1554 - Martini 1555. Transcriptie en bewerking: Bennie te Vaarwerk. Bronnenpublicatie nr. 2 van de Stichting Stad en Heerlijkheid Borculo (Borculo, 1998)

⁵ Bennie te Vaarwerk en Henk Nijman, “Drie zestiende-eeuwse belastingregisters van de Heerlijkheid Borculo en het Ambt Lichtenvoorde”, in: Kleine Reeks. Verhalen over de geschiedenis van stad en heerlijkheid Borculo, nr. 9 (2003) < blz. 23-48.

maar bleven twee verschillende heerlijkheden of eigen rechtsgebieden. Bovendien was Wisch een Gelders leen en bleef Lichtenvoorde tot 1693 allodiaal bezit. Historisch zijn Wisch en Lichtenvoorde niet anders met elkaar verwant dan door éénherigheid tussen 1635 en 1701.

De koopakte uit 1776

Tegen deze achtergrond moet de omschrijving van Lichtenvoorde in het koopcontract van 27 december 1776 gezien worden.⁶ De Prins werd bij die gelegenheid vertegenwoordigd door zijn kamerheer en domeinraad Jan Carel Baron van der Borch van Langetrier. Verkopers waren Adam Fürst Czartoryski en zijn echtgenote Isabella Fürstinne Czartoryska, geboren Rijksgravin van Flemming. Zij werden vertegenwoordigd door Derk Westrik en Pieter Munch, kooplieden te Amsterdam. De passage luidt als volgt:

“De heerlijkheid Lichtenvoorde mede in ’t Graafschap Zutphen gelegen, insgelijks met alle desselvs hooge en seigneuriale [heerlijke] rechten, gerechtigheden, jurisdictie, regalien [heerlijke rechten] en verdere praerogatieven [voorrechten], privilegiën en praeeminentien [bevoorrechte posities], het casteel met alle meubels aan meergemelte heer Furst en Furstinne Czartoriski toebehorende, die daar op actueel gevonden mogten worden, mitsgaders all hetgene daar op en aan aard- en nagelvast is, met alle ap- en dependentiën [wat er bij hoort] van dien, voorts het recht van collatie [benoeming] der politicque en kerkelijke bedieningen, dat van jagt en visserijen, diensten, het erfmarkenrichterschap, thiendens, erfpagten, chinsen, renten, stedigheden en uitgangen, wijders de koorn wind- en rosmolen, losse of vlog-, hooy- en weydelanden, broeken, beemden, hey- en plaggenvelden, soo wel in als buyten de heerlijkheid Lichtenvoorde gelegen, en special daar onder meede begreepen soodane goederen, landen en effecten als van den heer Furst en de vrouwe Furstinne Czartoriski onder Aalten in de heerlijkheid Bredevoort gesitueert sijn, en in ’t generael eeveneens als van de heerlijkheid Borculo reeds is gesegt, alle soodane andere goederen, effecten, rechten en gerechtigheden als aan hooggebr. toebehoren en bij deselve beseeten of genooten worden, niets van alle uitgesondert.”

Nog dezelfde dag werd het koopcontract door de Prins “geapprobeerd”, goedgekeurd. De totale koopsom bedroeg 600.000 gulden. Volgens artikel 12 van het koopcontract, moesten de aangekochte leen- en allodiale [vrije] goederen vóór 20 januari 1777 voor de respectievelijke leenkamers of gericht worden overgedragen. Omdat Lichtenvoorde een Gelders leen was, moesten Adam Fürst Czartoryski en zijn vrouw het voor de Gelderse leenkamer opdragen aan prins Willem V van Oranje-Nassau. Dat gebeurde op 14 januari 1777. Drie dagen later werd de akte van transport verleden voor het gericht van Lichtenvoorde.

In tegenstelling tot Borculo, dat in het koopcontract wordt aangeduid als hoge en vrije heerlijkheid, wordt Lichtenvoorde alleen heerlijkheid genoemd. Wat moet verstaan worden onder dat begrip heerlijkheid? Het heeft in de eerste plaats betrekking op het stuk overheidsgezag dat iemand als eigen erfelijk recht uitoefende en dus niet als ondergeschikte of ambtenaar. In de tweede plaats heeft het betrekking op het gebied waarover dit gezag werd uitgeoefend⁷. Een heerlijkheid was vaak een leengoed (zoals Borculo tot de overgang naar Gelderland in 1615/1616 en Lichtenvoorde vanaf 1693). De kern van het gezag van de heer werd gevormd door het recht op het richterschap met de daaraan verbonden inkomsten uit het bezit van de rechtsmacht zoals boeten⁸. Dat recht hield de rechtspraak en het politieke bestuur in. Zijn belangrijkste ambtenaar was de richter, die een tweeledige taak had, namelijk het voorzitten van de rechtbank en het voeren van het dagelijkse bestuur over de heerlijkheid. Hij deed dit uiteraard in naam van de heer der heerlijkheid.

6 H.J. Steenbergen, “Hoe de heerlijkheid Borculo aan Prins Willem kwam”, in: Archief tevens orgaan van de Oudheidkundige Vereniging De Graafschap, december 1961 (VI-IV), blz. 343-352.

7 F.C.J. Ketelaar, Oude zakelijke rechten vroeger, nu en in de toekomst (Leiden/Zwolle, 1978) blz.10.

8 J.Ph. de Monté Ver Loren, (bew. Door J.E. Spruit), Hoofdlijnen uit de ontwikkeling der rechterlijke organisatie in de Noordelijke Nederlanden tot de Bataafse Omwenteling, zesde druk (Deventer, 1982), blz. 141.

Aanvaarding van het bestuur

Bij de aanvaarding van het bestuur, hoorde ook dat de leenmannen uit de leeneed en de ambtenaren door de vorige heer uit hun eed van trouw werden ontslagen. Vervolgens moesten zij de leeneed, respectievelijk de eed van trouw, afleggen aan de nieuwe (leen-)heer. Dat gold voor de Prins ten opzichte van zijn leenheer (voor Lichtenvoorde waren dat de Staten van Gelderland) en voor de Borculose leenmannen ten opzichte van de Prins. Lichtenvoorde had geen eigen leenkamer. Voorts moest de Prins een overdrachtsbelasting betalen. Tenslotte moesten de archieven worden overgedragen.

Dat is er de reden van dat veel Borculose en Lichtenvoordse archieven uit de periode vóór 1777 (met uitzondering echter van het oud-rechterlijk archief) zich in het archief van de Nassause Domeinraad in het Nationaal Archief in Den Haag bevinden.

Feestelijkheden

Nadat op 14 januari 1777 de belening met Lichtenvoorde door Gelderse leenkamer had plaatsgevonden, werden de heren H.D. Van der Borch en Andreas Ardesch nog op dezelfde dag door de burgerij (en schutterij?) van de stad Lichtenvoorde feestelijk ingehaald⁹. De stad Borculo had zich helemaal uit de naad gewerkt, want toen op 20 januari de akte van overdracht van Borculo werd getekend, was de heren Van der Borch en Ardesch bij aankomst op het kasteel gebleken dat “het Hoff van vooren en gedeeltelijk mede van binnen door de jonge dochters uyt de stad Borculo, gelijk mede genoegsaem alle de huysen binnen die stad waeren groen gemaakt en van het Hoff tot de stad toe een laan of allee van afgehouwene denne- en hulstboomtjes en – takken was geplant geworden”. De beide heren hadden hun verwondering over het voorgevallene geuit, vooral omdat ze eerder te kennen hadden gegeven “dat geene de minste uyerlijke honneurs aan ons mogten werden beweesen”. Aan de Borculose secretaris Vatebender hadden ze laten weten “geene de minste ceremonien [te willen], nog met receptie door gecommiteerdens, nog en veel weiniger door het optrekken van de in- en opgeseetenen” verwelkomd te worden. Zij hadden willen wachten totdat de Prins zelf naar Borculo en Lichtenvoorde zou komen. De vreugde was er desondanks niet minder om, omdat de bestuurders van de drie steden (Borculo, Lichtenvoorde en Eibergen) verklaard hadden, “dat zij de schutterijen (...) van het optrekken en het daardoor betonen van hunne vreugde, dat Sijne Hoogheid derselver Heer stonde te werden, niet hadden kunnen weerhouden”. De raden voegden eraan toe, “dat die vreugde algemeen en bij een ieder seer groot is”. De tijd zou het (anders) leren!

Op 20 januari 1777 vond de overdracht van de heerlijkheid Borculo plaats voor het landgericht van Borculo. Het was letterlijk de slotakte in de reeks van aankoop – beleningen en overdrachten. De gelegenheid werd aangegrepen om de ambtenaren en functionarissen van de heerlijkheden Borculo en Lichtenvoorde uit te nodigen voor een bijeenkomst op het Hof te Borculo. Door een vertegenwoordiger van de Fürst Czartorisky werden de ambtenaren en functionarissen ontslag verleend. Vervolgens werden zij door de domeinraden opnieuw, maar tijdelijk, in dienst genomen van de nieuwe heer. Allen moesten bij handslag in plaats van een eed trouw beloven aan de heer. Een vervelende bijkomstigheid was dat vrijwel alle ambtenaren en functionarissen voor het leven waren benoemd. Zoals nog blijken zal, was de nieuwe heer sommige functionarissen liever kwijt dan rijk.

Voor alle beambten en functionarissen werden echter een nieuwe benoemingsbrief en een instructie vervaardigd. De bijeenkomst in Borculo werd meteen aangegrepen om voor de ambtenaren en functionarissen, een “ordentlijke maaltijd” in Borculo te organiseren. Zo’n 70 tot 80 personen uit Borculo en Lichtenvoorde werden daarvoor uitgenodigd. Uit Zutphen werd de kok Charon ingehuurd en de wijn werd ingekocht bij wijnkoper Schimmelpenninck uit Deventer. Na deze “willekumste” was aan alle voorwaarden voldaan om het bestuur te aanvaarden.

⁹ Nationaal Archief, NDR, inv.nr. 2082, Rapport 1777, blz. 17

Het rapport over Lichtenvoorde¹⁰

De bladzijden 142 tot en met 169 en 258-281 van het rapport zijn geheel gewijd aan de heerlijkheid Lichtenvoorde. De beschrijving is verdeeld in min of meer gestructureerde paragrafen. Het begint met een beschrijving van de ligging en de grootte van Lichtenvoorde. Gegevens over de oppervlakte zijn er niet, maar men rekende Lichtenvoorde “in den omtrek groot te weesen plus minus vier uren gaans”. De heerlijkheid Lichtenvoorde bestond uit de stad van die naam “met desselvs kring of sogenaemt schependom” en drie buurschappen of marken, namelijk “Zuijvend”(!), Lieveelde en Vragender.

Heerlijke rechten

De heer van Lichtenvoorde bezat de volle rechtsmacht: de hoge, middelbare en lage jurisdictie. Hij benoemde de belangrijkste ambtenaren, waaronder de richter, die naast het voorzitten van het gericht, ook de belangrijkste dagelijkse bestuurder van stad en heerlijkheid Lichtenvoorde was. Tot de heerlijke rechten werd ook het jachtrecht gerekend. De heer bezat dit in de gehele heerlijkheid, maar er waren twee uitzonderingen: de bezitters van het Huis Harreveld die beweerden rondom het kasteel en in Zieuwent te beschikken het vrije en privatieve jachtrecht. Verder oefenden ook de burgers van Groenlo jachtrechten uit in de heerlijkheid, maar de samenstellers van het rapport konden niet ontdekken op welke gronden de Grollenaren zich toegang tot de jacht in Lichtenvoorde hadden weten te verschaffen. De heer van Lichtenvoorde had daarnaast in 1772 jachtrechten verleend aan dominee I. Jagerinck en aan mr. Isack van der Meer de Walcheren.

Het kasteel



Sepia-tekening van “De Kerk en Huys Ligtevoorde” van J. de Beijer, uit 1743. Het origineel bevindt zich in het Gemeentemuseum te Arnhem.

Door de elders residerende heren was het huis Lichtenvoorde in de loop van de achttiende eeuw in verval geraakt. Adellijk bewoond werd het vermoedelijk al lang niet meer. In 1777 diende het nog als vergaderplaats voor het gericht en als gevangenis. Vanwege de positie van het gericht in de heerlijkheid, kan in ieder geval vastgesteld worden dat het kasteel het bestuurlijke centrum van Lichtenvoorde was gebleven. In het rapport heet het, “dat het slot of huys Lichtenvoorde is een oud,

¹⁰ De Stichting Stad en Heerlijkheid Borculo is voornemens het rapport uit 1777 in het kader van de serie Bronnenpublicaties integraal uit te geven. Delen van de tekst zijn gepubliceerd op www.heerlijkheidborculo.nl

onbewoonbaar en genoegzaam irreparabel [onherstelbaar] gebouw is, van geen ander gebruik zijnde, gelijk op hetselve ook geene de minste meubels gevonden werden, dan dat de eene voorkamer werd gebruikt tot een vergaderplaats van het gericht, en dat de gevangenkelder mede op dit huys is". Deze toestand maakte het waarschijnlijk "dat Zijne Hoogheid nooyt eenig gebruik van dit genoegzaam ten ruyne dreygende slot of huys sal maken". In zo'n geval zou er een geheel nieuw huis gebouwd moeten worden. De rapporteurs adviseerden dan ook "om hetselve geheel en all te raseren [tot de grond toe af te breken] en 't zij tot afbraak te verkopen, 't zij ten koste van het Domein te laten afbreken en de materialien, voor soverre nog goed sullen werden bevonden, tot reparatie der bouwhoeven, moolens en verdere gebouwen in de heerlijkheid Borculo als in die van Lichtenvoorde". In dat geval moest er voor het gericht en het gevang naar een andere oplossing gezocht worden. Overigens heeft het kasteel Lichtenvoorde het langer volgehouden dan het Hof te Borculo, dat omstreeks 1760 tot de grond toe gesloopt werd en plaatsmaakte voor een "eenvoudig" L-vormig huis. Het complex was nog voorzien van één of meerdere tuinen en grachten of restanten daarvan. Het perceel "den grooten Poll" was de eigenlijke hofuin. Dit perceel, "nevens de oude gragt van 't Hoff" was verpacht voor 11 gulden per jaar. Ook "den plas, de bleek en de wal van het Hoff" waren verpacht. Maar deze perceeltjes stelden weinig voor en waren daarom gratis aan de rentmeester verhuurd.

Van "grote schuur" tot Richtershuis



Een foto van 't Hof of Richtershuis eind jaren zeventig van de vorige eeuw. In de kelders zijn nog ringen aanwezig waaraan vermoedelijk de gevangenen vastgemaakt werden. Franstalige opschriften op de muur geven aan dat hier ook Fransen gevangen hebben gezeten. In de jaren tachtig is het huis ingrijpend gerestaureerd.

Op het “bassecourt” [voorhof] van het Hof stond een “vrij groote schuur”, waarvan een gedeelte bestemd was tot woning. Er was ook een kelder in deze schuur. Het geheel was voor een jaarlijks bedrag van 15 gulden verpacht aan Hendrik van Lochem.

Op 11 juni 1777 gaf de Domeinraad toestemming aan de opzichter Schonck, zodra die weer op 't Loo of in Dieren (waar ook een stadhouderscomplex stond) was, zich naar Lichtenvoorde te begeven, om te onderzoeken wat er met het oude kasteel aldaar moest gebeuren. Het vrijkomende sloopmateriaal kon misschien nog hergebruikt worden, maar hij moest ook onderzoeken of de gevangenenkelder behouden kon worden. In dat laatste geval moest er een woninkje bij gebouwd worden voor de ingezetenen die de dagelijkse wacht moesten houden en om te dienen als gevangenis voor “civiele” gevangenen. Het zou echter ook mogelijk zijn om de oude gevangenis af te breken en te vervangen door nieuwe en veilige “gevangenhokken”. De laatste mogelijkheid was om de te behouden “groote schuur” op het voorhof daarvoor te gebruiken. Hoogstwaarschijnlijk is dat laatste gebeurd. Het is dus inderdaad zeer wel mogelijk dat het huidige Richtershuis, die boerderij-achtige trekken bezit, na afbraak van het oude kasteel het bestuurlijk centrum van Lichtenvoorde werd, inclusief gevangenis.

Aan die bestuursfunctie heeft de “groote schuur” zijn huidige naam te danken. De gevel heeft overigens het jaartal 1702 wat kan duiden op bouw of verbouwing¹¹.

Over het bestuur van de stad Lichtenvoorde

De beschrijving begint weinig vleidend: “De stad Lichtenvoorde is nog groot nog fraaij en niet meer dan een open vlek”. Het schependom was echter vrij groot. Die term is merkwaardig, omdat hij veronderstelt dat de stad Lichtenvoorde over een stadsrechtgebied zou beschikken. De stad en het zogenaamde schependom vielen gewoon onder de jurisdictie van de heer. De stad heeft nooit een eigen stadsgericht bezeten.

De stad was verdeeld in zes rotten (wijken), met elk een rotmeester aan het hoofd. In geval van een vacature werd door de richter en de vijf overgebleven rotmeesters een bekwaam persoon uit de burgerij gekozen en aangesteld tot rotmeester. Belangrijk voor het stedelijke bestuur is de opmerking dat de zes rotmeesters “tesamen werden geconsidereert [beschouwd] als repraesentanten [vertegenwoordigers] van de geheele borgerije”. Uit dien hoofde oefenden ze, samen met de richter¹², het toezicht uit op het onderhoud van het brandgereedschap, het onderhoud van de bruggen, “so in de stad als in den Dijk”, het onderhoud van het school- en poorthuis, het met de stadsrentmeester om de drie jaar opmaken van de stadsrekening. Verder waren de rotmeesters verplicht om op last van de richter de burgerij en de ingezetenen van de Kring op te roepen tot onder andere het onderhoud van de wegen. De rotmeesters moesten daarbij assisteren en toezicht houden.

Inkomsten kreeg de stad Lichtenvoorde uit de verhuur van het Poorthuis (12 gulden), de pacht van het weggeld (tol) en de ketelaccijns. De opbrengsten bedroegen 22 gulden, 6 stuiver en 10 penningen. De totale inkomsten bedroegen ruim 34 gulden. Hier stonden het onderhoud van het poort- en schoolhuis, de bruggen en de brandspuit als kostenposten tegenover. Het onderhoud van de brandspuit kostte jaarlijks 5 gulden en 5 stuiver.

De financiële administratie werd bijgehouden door een stadsrentmeester, die daarvoor een jaarlijks traktement genoot van twee zilveren dukaten. De stadsrentmeester werd benoemd door de heer.

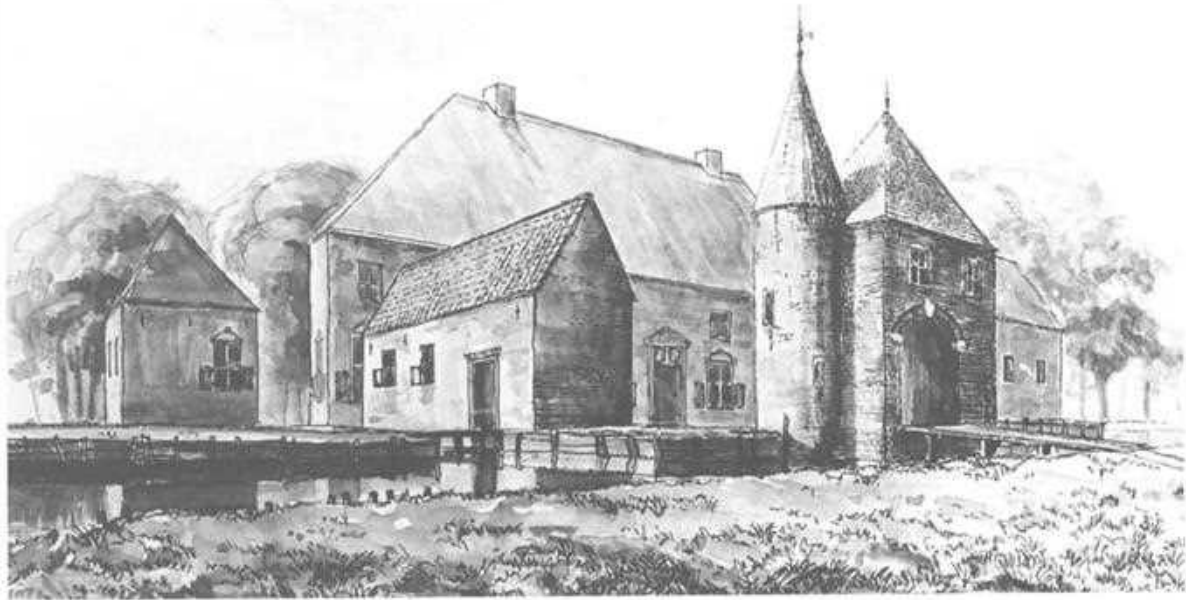
Het weggeld en de ketelaccijns waren eind zeventiende eeuw door de toenmalige heer aan de stad overgegeven. De weinige inkomsten maakten dat de stad niet zonder deze door de heer afgestane inkomsten kon bestaan. De raden adviseerden dan ook om Lichtenvoorde in het bezit van deze inkomsten te laten, omdat men anders bij de heer voor een subsidie of ondersteuning zou aankloppen.

¹¹ Het informatiebord op de gevel van het Richtershuis geeft een jaartal uit de 17de eeuw op!

¹² Zeer duidelijk komt hier de oude rol van de richter als bestuurder naar voren. “Richten” hield oudtijds ook het (be)sturen in.

De buurschappen

Bij de bespreking van de buurschappen ging de meeste aandacht van de rapporteurs in eerste instantie uit naar het goed Harreveld, “in de boerschap Zuijvent”. Bij het onderzoek naar de geschiedenis van het huis Harreveld konden zij echter niets vinden dat er op kon wijzen dat Harreveld van de heer van Lichtenvoorde bijzondere rechten gekregen zou hebben. Wel beweerden de bezitters van Harreveld dat zij een private jachtkring rondom het slot bezaten en de jacht mochten uitoefenen in de buerschap Zieuwent.



Artistieke interpretatie van de havezate Harreveld. De reconstructie is gemaakt naar aanleiding van de resultaten van opgraving door de 'Archeologische Werkgroep Lichtenvoorde' in 1996. Aquarel en pen door Paul Wieggers.

De marken

De heer van Lichtenvoorde was erfmarkerichter in de drie marken, maar het was in de praktijk de richter die de heer op de markevergaderingen vertegenwoordigde. Het was bovendien de richter die, samen met de keurnoten, over de drie buurschappen en marken om de drie jaar “gildemannen” aanstelde: Zieuwent (inclusief Harreveld) en Lievelede hadden ieder vier gildemannen, Vragender had er twee. Hun taken bestonden uit het bewaken en handhaven van de markerechten, het onder toezicht van de richter ervoor te zorgen dat de markewegen door de ingezetenen naar behoren werden onderhouden. Tenslotte moesten zij ingezetenen oproepen om gevangenen te bewaken en tot het vormen van een kring rondom de veroordeelde bij de uitvoering van het vonnis.

Inwonerstatistiek

De domeinraden Van der Borch en Ardesch wonnen ook informatie in over het aantal huizen en huishoudingen. Wat opvalt is vooral de omvang van Zieuwent, dat toen met kop en schouders uitstak boven Lichtenvoorde. In die laatste plaats valt vooral het grote aantal huishoudingen op ten opzichte van het aantal huizen. Een teken van armoede?

	<i>Aantal huizen</i>	<i>Aantal huishoudingen:</i>
Stad Lichtenvoorde	85	126
Kring Lichtenvoorde	17	17
Zieuwent	152	155
Kring Harreveld	15	15
Lievelde	93	98
Vragender	63	69
Totaal	425	480

In de stad Lichtenvoorde woonden vijf joodse gezinnen. Zij betaalden een jaarlijks aan de heer een bedrag om in de stad te mogen wonen en er een beroep te kunnen uitoefenen. Dit zogenaamde jodentribuut werd verantwoord in de heerlijkheidsrekening.

De jurisdictie over stad en heerlijkheid en samenstelling van het gericht

Rechtspraak en bestuur over de stad en het platteland behoorden aan de heer van Lichtenvoorde. Dientengevolge benoemde hij ook de ambtenaren. Het “politieke” bestuur, dat tevens het gericht vormde, bestond uit een richter, twee keurnoten en een landschrijver of secretaris. De richter verenigde functies in zijn persoon die in de heerlijkheid Borculo verdeeld waren over de drost en de richter. Er was in Lichtenvoorde maar één gericht, dat gewoonlijk om de veertien dagen op de vrijdag bijeen kwam. De in Bredevoort woonachtige mr. Jan Casper Evers was sedert 1757 de door de heer benoemde advocaat fiscaal. Hij was de officier van justitie in boetezaken (zoals overtredingen van het landrecht) en criminele zaken. Dat de rechtspraak niet onpartijdig kon zijn blijkt alleen al uit het feit dat verschillende personen inkomsten verwierven uit de verdeling van de boeten. Een boete van 1 gulden en tien stuivers werd als volgt verdeeld:

- de heer van Lichtenvoorde ontving 7/16e gedeelte of 13 stuivers en 1 penning
- de richter ontving 1/3e deel of 10 stuivers
- de advocaat-fiscaal ontving 1/8e deel of 3 stuivers en 15 penningen
- de voogd ontving 1/10e deel of 3 stuivers.

Alle kosten van de criminele rechtspraak werden daarentegen alleen door de heer gedragen. Vanwege de geringe inkomsten van de richter was het richteramtb al sedert veel jaren verenigd met dat van landschrijver. Sedert 1747 was dit ambt in handen van de in Groenlo woonachtige jurist Gerrit Lucas Schalen. Tot de taken van de richter en de keurnoten behoorde ook het algemene toezicht op en het bestuur over de publieke wegen en de schouw van de beken en grotere waterleidingen.

De richter had geen vast salaris. Hij had weliswaar het gratis gebruik van enkele percelen op de Hoff Esch en de Grooten Hoff aan de Dijk en had hij recht op 12 vim havergarven, maar voor de rest was hij afhankelijk van de opbrengsten van zijn vonnissen. Hij kreeg eenderde deel van alle opgelegde civiele boeten. Doorgaans bracht dat niet meer op dan 200 gulden per jaar. Processen, waardoor meer inkomsten, werden maar zelden gevoerd in de heerlijkheid. De rapporteurs concludeerden dan ook “dat beyde deese ampten en bedieningen van geen groot aanbelang zijn”.

De keurnoten anno 1777 waren Ambrosius Tongerlo (door de heer aangesteld in 1745) en Severijn Huijninck (die nog geen akte van aanstelling had ontvangen).

Overige door de heer benoemde functionarissen

De rentmeester van de heerlijkheid, Severijn Huijninck, was sedert 28 juni 1770 in functie. Hij genoot een traktement van 300 gulden per jaar, met een toelage van 5 gulden voor schrijfbenodigdheden, 12 voeren turf en zoveel weekhout als hij nodig had voor één haardstede. De man was echter onbekwaam: hij was “in het minste of geringste niet in staat om te voldoen aen hetgeene in een kundig, bekwaam en vigilant [waakzaam] rentmeester der domeinen van Sijne Hoogheyt vereyscht werd, als sijnde niet anders dan een gemeene boer sonder veel verstand (...) en selvs niet in staat om behoorlijk boek te

houden.” Huijninck werd in 1782 opgevolgd door de Bredevoortenaar Bernard Andreas Roelvink, die ook Borculo onder zijn hoede kreeg.

Ontvanger van de verponding: Johan Valentijn Freij, die geboortig was uit de graafschap Hessen. Hij had in 1770 gedaan weten te krijgen dat zijn neef Severijn Huijninck tot zijn plaatsvervanger werd benoemd. De opbrengst van de verponding van de gehele heerlijkheid Lichtenvoorde bedroeg 2404 gulden, 6 stuiver en 11 penningen.

Er was één voogd over stad en heerlijkheid,; Tobias Resing, die op 24 augustus 1764 was aangesteld als adjunct-voogd. Diens inkomsten bestonden uit de vrije bewoning van een huis binnen de stad Lichtenvoorde, het gebruik van zeven percelen bouwland, een hooi- en een koemaat. Ook had hij recht op 12 voeren turf. Zijn inkomsten werden geschat op 30 guldens, waarbij nog een tiende deel van alle civiele geldboeten en 23 gulden als hof- of huisvoogd. In deze laatste functie kan hij als cipier gefunctioneerd hebben. De voogd had ondersteuning van een ondervoogd, die echter geen enkel traktement genoot.

Nachtwaker en scheuter. De ondervoogd, Berend Wameling, die in 1772 door de heer was aangesteld, was tevens nachtwaker en scheuter. Een scheuter was iemand die namens de overheid (of marke) afgedwaald vee vastzette of in beslag nam. Wie niet gerechtigd was in de marke mocht er ook geen vee weiden.

Armenjager of bedelvoogd. Deze functie werd eveneens vergeven door de heer. Jan Buijninck was daartoe op 19 november 1750 aangesteld. Ook hij genoot geen traktement maar jaarlijks wel enig koren van de ingezetenen van de buurschappen. Nog bij leven zorgde hij voor zijn eigen opvolging. In 1775 kreeg hij het van de heer gedaan dat zijn zoon Roeloff Buijnink tot adjunct-armenjager werd benoemd met het recht van opvolging. Zo ging dat in de achttiende eeuw.

Herendiensten

De ingezetenen waren verplicht op grond van een vonnis van het Hof van Gelderland uit 1640 de wacht te houden op het Hof te Lichtenvoorde. In de praktijk waren sommige dienstplichtigen ertoe overgegaan om in plaats van het houden van de wacht twee á drie uren te werken voor de heer, anderen kochten elke wachtbeurt af met twee stuivers.

Daarnaast had de heer recht op 103 wagensdiensten en 216 lijf- of handdiensten. Ook hierover was in de zeventiende eeuw een conflict ontstaan tussen de geërfden, gildemeesters en de ingezetenen van Lichtenvoorde enerzijds en de heer van Lichtenvoorde anderzijds. Het Hof van Gelderland vonniste in 1640, dat de dienstplichtigen van Lichtenvoorde gehouden waren twee maal per jaar (wagen-)diensten te doen, één in de zomer, “bij gras”, en de andere in de winter, “bij strooitijden”. De lijfdiensten moesten verricht worden van zonsopgang tot zonsondergang. Eten en drinken kwamen ten laste van de heer. Ook kwam er een reglement op het houden van de diensten.

In het begin van de achttiende eeuw ontstond opnieuw een conflict over het verrichten van de herendiensten. In 1713 werd echter een nieuwe overeenkomst gesloten tussen de heer en zijn ingezetenen.

In de loop van de achttiende eeuw was het gewoonte geworden om de wagensdiensten af te kopen voor 15 stuivers.

Op de gewaarde (“volle”) erven rustte de plicht om jaarlijks een groot voer turf aan het Hof te Lichtenvoorde te leveren. Halve erven leverden een klein voer turf. Ook hier was het in de achttiende eeuw gewoonte geworden, dat de leverantie in natura werd afgekocht met een geldbedrag.

Uit elk huis met een haardstede ontving de heer jaarlijks een rookhoen. In 1640 was bij het genoemde vonnis van het Hof van Gelderland bepaald, dat de te leveren hoenderen niet ouder mochten zijn dan één jaar en dat ze geleverd moesten worden in de periode Sint Michiel (29 september) – Pasen. In totaal ging het om 245 stuks (volgens de rentmeestersrekening).

Kerkelijke zaken

Het toezicht op de kerk en de kerkelijke administratie behoorde eveneens tot de taken van het bestuur van stad en heerlijkheid. De richter en keurnoten oefenden (namens de heer) het hoogste bestuur uit. De administratie van de kerkengoederen en de inkomsten behoorde aan een kerkmeester die door de heer der heerlijkheid werd aangesteld. In 1777 was de functie in handen van Severijn Hesseling.

Er was in Lichtenvoorde één gereformeerde kerk. De predikant was Theodorus Jagerinck. De collatie (benoeming) van de predikant stond geheel ter beschikking van de heer. Jagerinck kreeg zijn traktement van 475 gulden per jaar uit de geestelijke goederen van de graafschap Zutphen. Hij bewoonde de pastorie gratis, maar was wel zelf verantwoordelijk voor het onderhoud. De besloten kerkenraad bestond uit drie ouderlingen en twee diakenen.

De koster, schoolmeester en voorzanger werden ook door de heer aangesteld. De functies waren met het kerkmeesterambt in één persoon verenigd, te weten Severijn Hesseling. Als koster kreeg hij inkomsten uit enige landerijen bij de kapel in Vragender en elders, alsmede uit de opbrengsten voor het avondluiden. Als schoolmeester kreeg hij een traktement van het Kwartier van Zutphen (25 gulden), had hij het gebruik van enige percelen land en van de opbrengsten van een ander perceel.



De in 1648 gebouwde Hervormde Johanneskerk. Voor de bouw ervan is jaren gecollecteerd. Tijdens het beleg van Grol in 1627 werden bij een collecte in het leger van Frederik Hendrik, '100 ducaton' opgehaald, de prins zelf schonk '63 ritsen dakleyen' voor de bouw. In de kerk ligt o.a. de in 1799 in Winterswijk terechtgestelde freule Van Dorth begraven. Op één van de glas-in-loodramen is het wapenschild van 't Hof afgebeeld. De familiewapens van de Bronkhorsten, de Van Heeckerens en de Van Dorths zijn eveneens te zien.

De organist van Lichtenvoorde, Severijn Huijninck, werd door de heer benoemd. Hij genoot een traktement van jaarlijks 15 gulden uit de opbrengsten van de verponding.

De rooms-katholieke kerk was in 1777 ruim vertegenwoordigd. Er was een kerk binnen de stad Lichtenvoorde, waarvan de door de bisschop van Münster benoemde priester Nicolaes Brugginck pastoor was. De andere kerk stond in Harreveld, met de door de aartspriester van Utrecht benoemde pastoor Hups. De pastores mochten hun werkzaamheden pas aanvangen nadat ze door de richter van Lichtenvoorde waren toegelaten en nadat ze beloofd hadden de resoluties van de Staten van Gelderland te zullen eerbiedigen.

Armenzorg

In Lichtenvoorde was geen (burgerlijke) provisorie. Alle gereformeerde armen in de heerlijkheid werden onderhouden uit inkomsten uit diaconiegoederen. De katholieken moesten de eigen armen onderhouden ingevolge een besluit van de Gelderse landdag van 23 april 1771.

Bezittingen

Tot het domein van Lichtenvoorde behoorden, behalve het Hof of Huis Lichtenvoorde met het naastgelegen bos met bijbehorende tuinderijen, vier naast elkaar gelegen huisjes in de stad, het eveneens aldaar gelegen brouwhuis, een wind-, koorn- en rosmolen, twee grote tienden, negen boerderijen en 137 percelen tuingrond, bouw- en weidelanden. Onder Bredevoort behoorden ertoe: delen van een grote tiend, delen van drie boerderijen, een huis met schaapsstal met ruim 50 schapen en 16 losse percelen.

De vijf woningen in Lichtenvoorde

Binnen de stad bezat de heer vijf woningen. Drie daarvan werden “het Weeshuys” genoemd. Ze waren verpacht aan Lodewijk Diederik van Aleman. Het vierde huis werd gratis bewoond door de voogd. De drie huizen en het huis van de voogd waren door de toenmalige heer van Lichtenvoorde in 1720 toegevoegd aan het leen Lichtenvoorde¹³. Het vijfde huis, het zogenaamde Brouwhuys, was verpacht aan Jan Westerman. Vanwege de hoge onderhoudskosten werd geadviseerd om de vijf woningen in het openbaar te verkopen aan de meestbiedende.

De molen

De “koorn-, wind- en rosmolen”, inclusief het erbij behorende woonhuis, verkeerden in goede staat. Pachter was Evert Venderbosch¹⁴. Hij betaalde jaarlijks 525 gulden en twee paar hoenderen als toepacht.

Boerderijen in Lichtenvoorde:

- Het erve Huning, dat verpacht was aan Jan Hendrik Huning;
- Het erve Rabensteede, verpacht aan Bartholt Huninck;
- Het erve de Haar, verpacht aan Jan Berend Hoijting;
- Het erve Haverkamp, verpacht aan Jan ten Bundel;
- Het erve Holkenberg, verpacht aan Jan Groot Holkenberg;
- Het erve Groot Avinck, verpacht aan Jan Groot Avinck;
- Het erve Klein Avinck, verpacht aan Jan Derk Kleyn Avinck;
- Het erve Gaspenveld, verpacht aan Gerrit ten Gaspenveld;
- Het erve Have, verpacht aan Hendrik ten Have.

Boerderijen onder Bredevoort;

In 1721 hadden de echtelieden Johan Sigismund Willem van Heyden en Louisa Charlotta van Schwerin, heer en vrouwe van Lichtenvoorde, het leen Lichtenvoorde vergroot met de goederen den Needt, Hillensteede, Rickerdink, de Pampiremeule, delen van de goederen Cappers, Wicquerink, Velthuis en Bleckinck in de heerlijkheid Bredevoort.¹⁵ In het rapport van de domeinraden werd over de Bredevoortse goederen het volgende vermeld:

- Het erve de Neeth in de buurschap Barlo was verpacht aan Berend te Neeth;
- Het erve Hillensteede in Barlo was verpacht aan Gerrit Jan Hillen;
- Het erve Cappers in de buurschap Haart, dat voor 3/8 deel eigendom was van de heer van Lichtenvoorde en voor de overige delen eigendom van Peter Vaags in Aalten. Pachter was Jan Cappers;
- Het erve Wikkerdink in de buurschap Haart-Heurne, dat dezelfde eigendomsverdeling kende als het erve Cappers. Pachter was Derk Wikkerding;
- Het erve Blekking in de buurschap Miste onder Winterswijk, hoorde nog voor 1/16 deel aan de heer van Lichtenvoorde. Dat deel was verpacht aan stadhouder Aberson; Het huis en hof genaamd “de Papiermoolen” onder Aalten in de buurschap Barlo, was verpacht aan Jan Vervelde;

13 J.J.S. Sloet, Register op de leenaktenboeken van het vorstendom Gelre en graafschap Zutphen. Het kwartier van Zutphen (Arnhem, 1917), blz. 447.

14 In het origineel staat Evert Vlinderbosch.

15 Als noot 13.

- Het Velthuijs bestond uit twee percelen tuingrond en 1/4 deel van het goed Velthuijs in de buurschap Haart-Heurne;
- Het goed de Schaperije, bestaande uit een huis, hof, schaapstal en een perceel bouwland, lag in de buurschap Barlo. Het werd gratis bewoond door de schaapherder Harmen Jan Sieberinck, die bovendien nog een geldbedrag, 12 schepels rogge uit de erven de Neethe en Hillen en 12 schepels boekweit genoot. Hij had bovendien de vrijheid om 30 schapen te zijnen profijte te houden in de kudde van de heer. De inkomsten die hier tegenover stonden waren afkomstig uit de verkoop van de wol en van enkele oude schapen voor de slacht. Het leek een weinig profitabel bezit te zijn, zodat (ook toen al) geadviseerd werd een nader onderzoek in te stellen.

Zowel in Lichtenvoorde als onder Bredevoort bezat de heer nog vele percelen bouw-, hooi- en weilanden. Ook deze waren verpacht.

Hoewel de domeinraden het liefst de vier woningen in Lichtenvoorde en enkele goederen onder Bredevoort wilden verkopen, zagen zij hierin een probleem, omdat de verkoop niet kon plaatsvinden zonder het leen Lichtenvoorde te splitsen.

Slot

Het rapport van de domeinraden Van der Borch en Ardesch legde een belangrijke basis voor de verbetering van het bestuur van de heerlijkheden Borculo en Lichtenvoorde. De Nassause Domeinraad was het college dat een vinger aan de pols hield. Daarvan getuigen complete series ingekomen stukken (1777-1795), rekeningen, maar ook de generale rapporten die door de in 1782 aangestelde uit Bredevoort afkomstige nieuwe rentmeester B.A. Roelvink werden vervaardigd. Door de professionalisering en de geografische afstand werd de bureaucrativering in de hand gewerkt, want maar weinig besluiten konden genomen worden zonder de toestemming van de Domeinraad. In die zin was de periode 1777-1795 voor Borculo en Lichtenvoorde een proeftijd voor het meer gecentraliseerde bestuur, waarmee het land vanaf 1795 zou kennismaken.

Een historische naam voor onze nieuwe gemeente?

Godfried Nijs

Op initiatief van onze vereniging kwamen op 4 augustus 2004 voor het eerst afvaardigingen van de Oudheidkundige Vereniging Zuwent, de Oudheidkundige Vereniging Groenlo en de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde bijeen. Het doel van de samenkomst (bij Reijerink in Lieveelde) was te bekijken of er mogelijkheden zijn om gezamenlijk tot een voorstel van een historische naam of namen voor de nieuwe gemeente te komen. De sfeer was ontspannen en gemoedelijk. Natuurlijk waren er de onvermijdelijke plagerijen over en weer. Een leuke band van een van de Lichtenvoordse afgevaardigden ontlokte bij een Grols bestuurslid de opmerking dat dat met 'Grolse wind' in de band nooit gebeurd zou zijn... De inzet van de Grolse afvaardiging het gat in de Lichtenvoordse band weer gedicht te krijgen zette meteen de toon voor de verdere avond.

Enmaal achter de vergadertafel bleek een ieder het belang van dit gezamenlijke optreden in te zien. Na een woord van welkom deed de heer Verheij (Groenlo) in het kort verslag van de gemeentelijke gang van zaken bij het kiezen van een nieuwe naam. Daarna was het zaak het werkerrein af te bakenen. Duidelijk werd gesteld dat we ons bezig zouden gaan houden met puur historische namen, hoe mooi en goed gevonden sommige voorgestelde namen ook waren. Vanuit dit gezichtspunt vielen zo onder andere namen met een geografische oorsprong af. Wat overbleef waren een elftal namen die een eerste selectie doorstonden. Afsproken werd dat ze zouden worden uitgewerkt en dat ze tijdens een volgende vergadering nogmaals tegen het licht zouden worden gehouden.

Die volgende vergadering werd op 6 september gehouden in café De Lange Gang, in hartje Groenlo. Hier werd stevig gediscussieerd om tot een definitieve selectie te komen. Uiteindelijk zijn we tot vijf namen gekomen die namens de verenigingen voor oudheidkunde die de nieuwe gemeente straks rijk is voorgedragen zijn bij de gemeentelijke Klankbordgroep. De Klankbordgroep zal de lijst met namen opstellen waaruit tijdens de verkiezingen van 17 november 2004 door de bevolking van de toekomstige gemeente gekozen kan worden. De brief die de drie historische verenigingen gezamenlijk naar de Klankbordgroep stuurde vindt u op de volgende bladzijde, voorzien van de bijlage met daarin een korte beschrijving van elke door ons voorgedragen historische gemeentenaam.



De Werkgroep Historische Gemeentenaam. Van links naar rechts: Henk te Brake, Godfried Nijs, Benno van Lochem (Lichtenvoorde), Martie Rouwmaat (Groenlo), Harry Spekschoor (Zieuwent), Henny Garstenveld, Jos Roorda en Ben Verheij (Groenlo).



Oudheidkundige
Vereniging
Groenlo



Zieuwent, Groenlo en Lichtenvoorde, 15 september 2004

Geachte leden van de Klankbordgroep,

De verenigingen voor oudheidkunde van respectievelijk Lichtenvoorde, Zieuwent en Groenlo stellen het zeer op prijs dat de bevolking van beide gemeenten betrokken wordt bij het naamgevingsproces van de nieuwe gemeente. Dat is trouwens ook een uitstekend middel om de bevolking bij de vorming van de nieuwe gemeente te betrekken. Daartoe uitgenodigd door de publicatie in de herindelingskrant zullen de inwoners van Lichtenvoorde en Groenlo natuurlijk allerlei namen aanleveren, want de naamgeving van de nieuwe gemeente is iets dat hun zeker zal interesseren.

De drie bovengenoemde verenigingen voor oudheidkunde willen echter ook uitdrukkelijk aandacht vragen voor hún invalshoek bij de mogelijke naamgeving, te weten historische namen. Beide gemeenten hebben een geschiedenis die meer dan tien eeuwen teruggaat in de historie. De bevolking van beide gemeenten is zich bovendien zeer bewust van deze historie. Met name blijkt dit uit het feit dat veel van die historische namen nog dagelijks gebruikt worden. Op gemeentelijk niveau wordt daarbij naadloos aangesloten, want in beide gemeenten is er namelijk een traditie om bij de naamgeving van nieuwe straten, pleinen, woonwijken en industrieterreinen gebruik te maken van historische namen. Waarbij dan vaak gebruik gemaakt wordt van adviezen van de verenigingen voor oudheidkunde. Adviezen die wij graag uitbrengen!

Vanuit deze traditie van historische naamgeving willen de drie verenigingen voor oudheidkunde gezamenlijk een vijftal namen voorstellen. Twee verwijzen naar de historie van het gehele gebied van de nieuwe gemeente (Stad en Heerlijkheid en Schansenstad) en een drietal verwijzen naar belangrijke historische plekken binnen de nieuwe gemeente, te weten Het Tiller, Tongerlo en Marhulzen. Voor de historische onderbouwing verwijzen wij naar de bijlage.

Wij hopen dat de Klankbordgroep besluit om ook deze namen ter keuze aan de bevolking aan te bieden en wij wensen u veel succes en wijsheid toe bij het opstellen van deze lijst met mogelijke gemeentenamen.

Namens de
Oudheidkundige
Vereniging Zuwent

Namens de
Oudheidkundige
Vereniging Groenlo

Namens de
Vereniging voor
Oudheidkunde te
Lichtenvoorde

H. Spekschoor

B. Verheij

A.W. Driessen

Bijlage

gemeente Stad en Heerlijkheid

Grollenaren zijn trots op het feit dat hun woonplaats een échte stad is. Dat stadsrecht is hun verleend door graaf Reinoud I van Gelre in het jaar 1277.

De Heerlijkheid Lichtenvoorde is in 1616 gesticht door Joost, graaf van Limburg Stirum. In 1776 gaat de Heerlijkheid over in het bezit van de Oranje-Nassau's. Onze koningin voert vanwege dit feit tot op de dag van vandaag de titel 'Vrouwe van Lichtenvoorde'.

Iets waar de beide huidige gemeenten dus mee voor de dag kunnen komen, vastgelegd in één historisch verantwoorde naam. De Stad en de Heerlijkheid samen besloegen in vroeger dagen vrijwel het hele gebied van de toekomstige gemeente.

Gemeente Stad en Heerlijkheid, een historische naam met allure die geen verdere uitleg behoeft (ook niet voor minder historisch geïnteresseerden) en die daarnaast ook nog eens 'de lading dekt'.

gemeente Schansenstad

Schansen vormden in de belegering van Groenlo (1627) en bij de uiteindelijke bevrijding een belangrijk strategisch middel. De schansen liggen deels op Lichtenvoords grondgebied. Ze vormen als het ware een historische schakel tussen beide gemeenten. Groenlo verkreeg stadsrechten en de toevoeging stad is derhalve niet alleen op historie gebaseerd maar het is ook een toevoeging die de gehele naam extra status geeft. Het uitspreken van de naam verloopt makkelijk via de alliteratie: Schansenstad.

gemeente Het Tiller ('t Tiller)

De dragers van de naam Ten Tiller waren in de omgeving van Tillas en Kleins (als je de bebouwde kom van Zieuwent richting Ruurlo verlaat) eigenaren van dit gebied. In 1460 duikt de eerste Ten Tiller in de Zieuwentse annalen op; hij heet Gert. Een band met Grolle is er ook: Johanna ten Tiller huwde met Johan Sillevolt, burgemeester te Grol.

In 1518 is Teunis ten Tiller meester-kok bij de Jonkeren van Bronckhorst te Lichtenvoorde. De rosoliemolen die op het Tiller stond, is in 1931 in zijn geheel naar het Openluchtmuseum van Arnhem overgeplaatst. De laatste molenaar was Antony Tiller. Bij het afbreken van de laatste windmolen, die daarvoor op het Tiller heeft gestaan, werd een steen gevonden met als tekst: *october 1822: Teunis en Derk Tiller waren de bouwers dezer molen.*

De naam Tiller is een zeer oude naam in Zieuwent. Er zijn nu geen inwoners meer met die naam. De boerderijnaam Tillas is er nog mee verwant.

gemeente Marhulzen

Dit is een kasteel dat van de 13^{de} tot het eind van de 18^{de} eeuw in het buitengebied van Groenlo heeft gestaan. De heer van Marhulzen was altijd een belangrijke speler in deze regio, zo was hij bv. adellijk vertegenwoordiger in het Kwartier van Zutphen. Het kasteel speelde zelfs een belangrijke 'internationale' rol: als de bisschop van Münster en de hertog van Gelre elkaar ontmoetten in de 14^{de} eeuw dan gebeurde dat op het kasteel Marhulzen.

gemeente Tongerlo

Het huis en goed Tongerlo ligt ten zuidoosten van Lichtenvoorde en wordt het eerst genoemd in 1399. Het is dan een leengoed van de heren Steinfurt. Van 1421 tot 1485 is het bezit van de heren van Diepenbrock.

In de tweede helft van de 16^{de} eeuw gaat de havezate over in handen van de adellijke familie De Rode. Het goed wordt in deze tijd van oorlog meerdere keren geplunderd. Zo wordt Bernt de Rode 'door het krijgsvolk van Tongerlo verdreven, het huys geplondert ende gansch gedestruert sij...' Ook bij een tweede plundering gaat het er stevig aan toe. Zo wordt de vrouw van Johan de Rode (de zoon van Bernt) 'uitgetrocken tott op haer naeckte hembt'.

Johan is van 1606 tot 1625 richter van Borculo. Zijn zoon, weer een Bernt, wordt in 1634 richter van

Lichtenvoorde. Diens zoon, Herman Johan de Rode, wordt gedwongen in 1677 de havezate Tongerlo te verkopen aan een van zijn vele schuldeisers, Gerrit Heckinck.

In 1694 wordt het goed verkocht aan de Zutphense burgemeester Arnholt Wentholt. Na het kinderloos overlijden van een van de erven van Wentholt, trouwt diens weduwe met dr. Isaak van der Meer de Walcheren, die vanaf 1777 richter en landschrijver van de heerlijkheid Lichtenvoorde was. Zijn zoon verkoopt de havezate in 1831 aan J.H.A. van Basten Batenburg, dokter en burgemeester van Lichtenvoorde. De familie heeft het huis nooit zelf bewoond maar verhuurd aan de zusters Clasissen uit Düsseldorf. In 1895 wordt huize Tongerlo afgebroken.

In de aan de havezate Tongerlo grenzende woonwijk van Lichtenvoorde worden de bewoners van Tongerlo in straatnamen herdacht.

Opgesteld op 14 september 2004 namens de Oudheidkundige Vereniging Zuwent, de Oudheidkundige Vereniging Groenlo en de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde,

Naar aanleiding van de zes door de Klankbordgroep genomineerde namen brachten de drie oudheidkundige verenigingen gezamenlijk het hieronder afgedrukte persbericht uit:

Drie oudheidkundige verenigingen gezamenlijk
over de nieuwe gemeentenaam

Op 4 augustus 2004 kwamen voor het eerst afvaardigingen van de Oudheidkundige Vereniging Zuwent, de Oudheidkundige Vereniging Groenlo en de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde bijeen. Het doel van de samenkomst (bij Reijerink in Lieveelde) was het bekijken van de mogelijkheden om *gezamenlijk* tot een voorstel van een historische naam of namen voor de nieuwe gemeente te komen.

De sfeer was ontspannen en gemoedelijk. Natuurlijk waren er de onvermijdelijke plagerijen over en weer maar eenmaal achter de vergadertafel bleek een ieder het belang van dit gezamenlijke optreden in te zien. Duidelijk werd gesteld dat we ons bezig zouden gaan houden met puur historische namen. Het streven was verder (natuurlijk) namen te nomineren die gedragen zouden worden door alle drie verenigingen. We volgden hierbij de Klankbordgroep, die zich dit criterium zelf ook heeft opgelegd, zoals te lezen valt op de websites van beide gemeentes: *“de naam moet acceptabel zijn voor zowel inwoners van Groenlo als Lichtenvoorde”*.

Logisch dus dat in onze vergadering, aan de hand van deze richtlijn, de naam ‘Grolle’ en ook ‘Ligtenvoort’ snel van tafel verdwenen.

Uiteindelijk zijn we, na nog een vergadering in café de Lange Gang, tot vijf historisch verantwoorde namen gekomen. Deze zijn namens de drie oudheidkundige verenigingen voorgedragen aan de gemeentelijke Klankbordgroep.

Toen de zes genomineerde namen bekend werden gemaakt betreurden we het, als streekhistorici, natuurlijk dat we geen van de door ons voorgedragen namen in het lijstje terugvonden. Waar we echter van schrokken was het wél voorkomen van de naam ‘Grolle’. Een prachtige en ook historische naam, dat zeker. Maar ook een naam waartegen een groot deel van de inwoners van de nieuwe gemeente zonder twijfel zeer grote bezwaren zal hebben. Zoals gezegd: voor alle drie de historische verenigingen meer dan genoeg reden deze naam niet te nomineren.

Wij betreuren het dan ook zeer dat de Klankbordgroep aan deze gevoeligheden zonder verdere argumentatie voorbij is gegaan. Ook omdat er voor het bovengenoemde grote deel van de inwoners geen alternatief in het lijstje staat voor de naam ‘Grolle’.

De besturen van de Oudheidkundige Vereniging Zuwent, de Oudheidkundige Vereniging Groenlo en de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde

Ne rondvlog met Bennad van Elskat.

Bennad van Elskat¹

Op ne goeien dag zei ik tegen miene Trui: “Azze wi-j op reize gaot, gao’w altied maor met ’n trein. Dat doo’w no al ne hele hotte. ’t Wordt tied da’w ’s ne kere wat anders doot. Wat duch der ow van um ’s ne kere met ne vliegmechine te gaon vleegn? Eigenlijk kö’w dat tokken wekke zundag wal ’s doen. Daor net aover ’n paol bi-j Vreden daor lig zo’n veld, daor kö’j met zonne vliegmechine ne rondvlog maken”. “Ik wette neet of ik dat wal dörve,” zei de vrouwe, ”ik geleuve nooit da’k daor de bokse dreuge bi-j holle.” “Boh nao,” zei ‘k ‘grootsmechteg’, “dan zette wi-j der ’n tientjen op. As der enen van ons beiden de bokse neet dreuge hölt, krig ’n andern ’n tientjen. ‘t Blif joh toch kaatjen-egaal, maor ’t is wal ’n betjen ne stok achter de deure.”

En zo ging ’t zundagens op Vreden an naor ’t vliegveld. Van de wiede ko’j ’t dinge al zeen staon. Wi-j mossen aerste betaaln en too woddn der un trepken too-ezat en ko’w der in. Ik zei tegen de vrouwe too’w good en wal zattn: ”Zo Trui, geef mien no ’n hoogtemeter maor ‘s effen an en metene grep ze in heur pungeltjen en langen mien ne flesse olde klaore an. “Hoe zo hoogtemeter?” vroeg den piloot. ”Dat za’k ow ’s haorfien uut de deuke doen,” zei ik. ”Kiek, in disse flesse zit echte olderwetsen olde klaore en hoo meer den foe:zel in de flesse zakt, hoo hoger wi-j vleeft. Snap i-j ‘t?” Hee knikken maor zo’n betjen veur aevenvölle met de kop. “Wat ons anbelangt kö’j gaon,” zei ik, “wi-j hebt ‘t der wal naor.” “Wilt u naar een bepaalde plaats of liever een rondvlucht?” vroeg ’n piloot ok nog. “ ‘t Blif ons krek-allengs, scheer maor wat rond, net as de doe:ven,” zei Trui. De vliegmechine begon un hels kabaal te maken, ging haenig an veuruut en too egaals harder en harder en inens wazze wi-j los van de grond.

Too’w al good en wal in de loch wazzen kreeg Trui dat pas in de gaatn, maor too woddn ze zo wit as ne waskeldook; ik dachte dat ze de begaoge kreeg. “Ik wil der uut!” schreeuwen ze. Ik zei: ”Hol ow toch stille, i-j zit neet in ’n tram! Hier is narges ne halte.” Maor de schrik zat der bi-j heur good in en ze reep tegen ’n piloot: “Huu, ik wil der uut!” “Dat kan niet,” zei dèn, “ik kan hier niet zomaar ergens landen.” “ Kan mien niks veschelln wa’j doot, ik wil der uut,” zei Trui en sprong zo pedoevedale van ’n stoel dat de hele vliegmechine scheef hing. Den piloot was der zo veraltereerd van dat e zonne noksen draej maken dat Trui ummesloog en tegen mien an veel. Ze sloog metene beide arme um mienen nekke en fluustern mien heel lieske in ’t oor: ”Bennad, ik hebbe mien tientjen al vespöld.”

Too’w weer an de grond wazzen bö’w op huus an-egaone zonder da’w wat tegen mekare zeien. Maor thus begon Trui der dreks aover. “Bennad,” zei ze, “ik hebbe mien tientjen vespöld en i-j zölt ‘t ok hebben ok”. “Laot maor zittn , ”zei ik tegen heur, “wi-j staot lieke; ik hebbe ‘t ok neet dreuge ehollne. In ’t vevolg gao’w weer lopens; dat schelt ’n hoop schrik, ne flesse foe:zel en veschoonn hoof i-j ow ok neet”. ’s Aovends bö’w bi-jtieds, ’n warm teunemenneken met, ‘t bedde in-eschottene.

¹ Bennad van Elskat is de schuilnaam voor Benno van Lochem: idee; Frans Bonnes: tekst; en Antoon Driessen: WALD-spelling.

Een gezellige jaarvergadering

Henk te Brake

De Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde kent een werkgroep Excursies/lezingen. Ze bestaat momenteel uit de bestuursleden Stien Oolthuis-Wagener en Henk Krabbenborg. Deze werkgroep verzorgt naast diverse activiteiten ook de invulling van het tweede deel van de jaarvergadering. Dit jaar, 2004, heeft de werkgroep gekozen uit eigen werk, zou je kunnen zeggen; enkele leden verzorgden de rest van de avond.

De dames Johanna en Gerda van de Mosselaar vertoonden dia's en stalden handwerken uit. Bij de diavertoning kwamen vooral oude Lichtenvoordse plaatjes, zoals de smidse, Varkensmarkt en Rentenierstraat aan de beurt. Er was heel veel herkenning bij het zien van personen en situaties. Ook het massale ontbijt in de Rapenburgsestraat werd in herinnering geroepen. En 'Siebelder B' kwam nog even op het scherm. Was er niet ooit een advertentie: 'Bij Siebelder B. vallen de prijzen mee'? Bij het zien van beelden als deze is er altijd weer die vreugde van de herkenning. Ook hoor je dan vaak de verzuchting: "Dát is ook al weg".

Een gedeelte van de dia's had als onderwerp het borduurwerk van Gerda. Verschillende van haar stukken waren ook in werkelijkheid te zien; in de pauze konden ze worden bewonderd. Uit de getoonde (plm. 100!) doeken spreekt de kunstenaar. Wat op de dia borduurwerk lijkt, blijkt bij nadere beschouwing een heel andere techniek te zijn. Juist de veelheid van door haar toegepaste werkwijzen geeft de grote variatie in haar kunnen weer. Het zijn vaak technieken, door haar zelf ontworpen en consequent toegepast, en dat geeft het werk iets eigens. Ook de gebruikte kleurcombinaties zijn heel bijzonder. Totaal niet bij elkaar passende kleuren gebruikt ze in één werk en weet die toch tot een harmonieus geheel te combineren. De combinatie van materialen, technieken en kleuren geven veel verrassingseffecten. Naast min of meer abstracte voorstellingen en fantasieën heeft Gerda ook afbeeldingen van bestaande objecten gemaakt en van reeds verdwenen gebouwen, zoals bijvoorbeeld de Oude Wheme. Soms ook zijn bepaalde gebeurtenissen spontaan verwerkt op een doek, zoals de aanslag op de Twin Towers in New York.

Uit het getoonde blijkt dat Gerda een selfmade artieste is, die met engelengeduld en grote vakkennis prachtige doeken heeft gemaakt. Wellicht zullen de werken, op een ruimere plaats tentoongesteld, nog duidelijker uitkomen.

Na de boeiende uiteenzetting bij de dia's en de doeken door Johanna, vertoonde Henk Hanselman enkele filmpjes in het kader van - zo zou je kunnen zeggen - wat was, wat kwam of wat nog is. Wat was is dan van toepassing op de beelden van de laatste dagen van de zuivelfabriek. Wat kwam en nog is, maar aangepast, is het spoor en station in Lievelede. Het stationsgebouw is immers verdwenen.

Dan waren er nog nostalgische tafereeltjes te zien in de omgeving van het Hooiland uit de periode dat met de eerste woningbouw op die plek werd begonnen; een film van Ton Otte. Al met al een heel interessante avond.

Uit de oude doos

Benno van Lochem

In deze rubriek laten we telkens een foto zien uit het rijke fotoarchief van onze vereniging. Dit kan een foto zijn van een oud pand of een familiekiekje. Van mevr. M.A.L. Vos-Leub kregen we enkele stukjes uit een programmaboekje van de R.K. middenstandsvereniging uit 1937 met de suggestie ze eventueel in de periodiek af te drukken. Het leek me leuk er enkele foto's bij te plaatsen. Ook heb ik getracht wat meer te weten te komen over deze vereniging. De R.K. middenstandsvereniging 'de Hanze', zoals deze in de volksmond werd genoemd ontstond in 1912. De eerste foto is rond 1930 genomen, ergens in de buurt van café Kruij, aangezien de stoelen waarop de heren zitten van dit café afkomstig zijn.



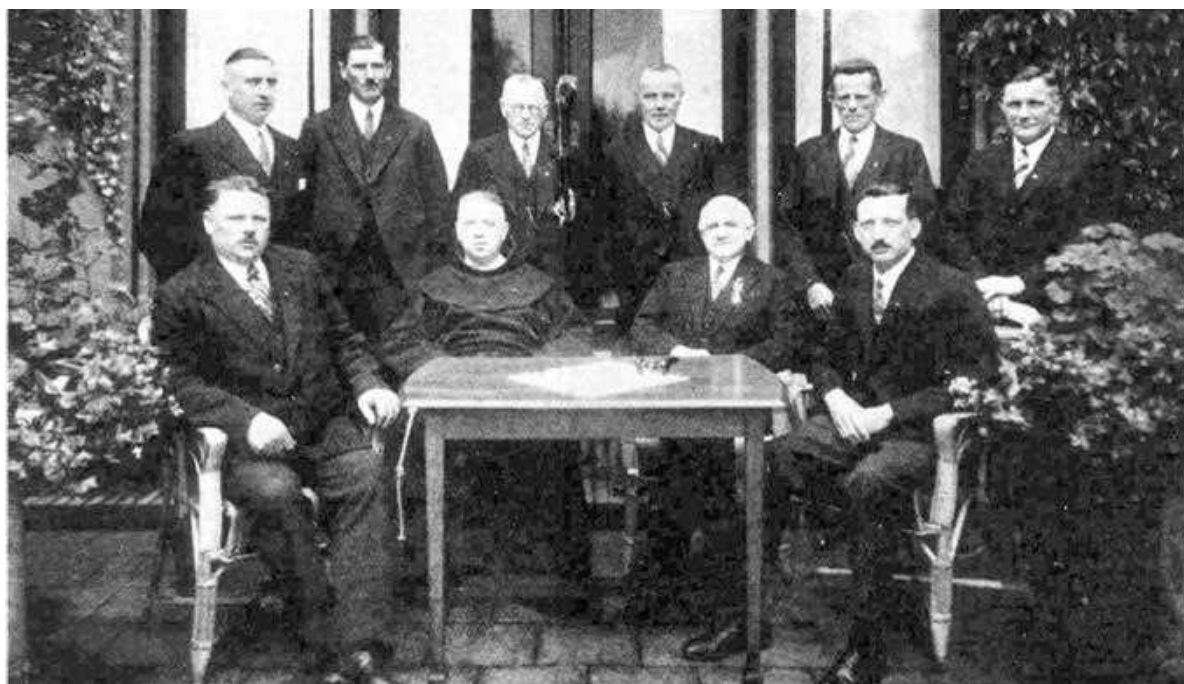
We zien zittend v.l.n.r. Willem Kortbeek, caféhouder van Hotel Industrie, naast hem Bernard Manschot, bakker en penningmeester van de middenstandsvereniging. Vervolgens Arie Ravesloot, slager en voorzitter van de vereniging. Ook was hij in die tijd wethouder. Dan Willem Kruij, kastelein van café Kruij en tot slot Hein Meijer, bakker. Achter de tafel staan v.l.n.r. Antoni Sterenborg, ook wel Batten Drikus genoemd, dan Jan Siebelder van de Varkensmarkt. De laatste is Jan Wekking.

Op zondag 19 september 1937 vierde de R.K. middenstandsvereniging haar 25-jarig jubileum en op maandag 20 september was er een feestavond voor alle leden. Naar goed rooms gebruik werden op zondag de feestelijkheden ingeluid met een Hoogmis, geleid door pater Van de Zijde. Er werd een programmaboekje uitgebracht, waarvan tot op heden dus nog steeds een exemplaar in het bezit is van mevr. M.A.L. Vos-Leub. Drie stukken daaruit hebben we afgedrukt: het Bondslid voor den R.K. middenstand dat door Dr. J. Nouwens destijds werd gemaakt op de wijze van Aan U, o Koning der eeuwen, een oproep tot steun aan SANTOS en een merkwaardig advies in dichtvorm.

*Er vaart een frissche strooming
Door heel den Middenstand.
Voor eigen haard en woning
Voor Kerk en Vaderland.
De vijanden belagen
't Zelfstandige bestaan.
Wij willen niet versagen
En nimmer ondergaan. (bis)*

*Wij willen zijn met eere
De kern der Maatschappij
Wij dienen trouw den Heere
De steun der Kerk zijn wij.
Geen rijkdom, die wij vragen
Geen armoe zij ons lot.
Het brood voor alle dagen
Door werken geve ons God. (bis)*

*Het Kapitaal is krachtig
De vijand zonder tal;
Maar eendracht maakt ons machtig
De Middenstand staat pal
Wij willen dapper strijden
Den strijd voor vrouw en kind
Na lijden komt verblijden
Wie aanhoudt overwint. (bis)*



Deze foto is genomen tijdens het jubileumweekend van de vereniging op 19 september 1937. Zij is gemaakt achter de pastorie van de Bonifatiuskerk. Zittend aan de tafel zien we v.l.n.r. A. Ravesloot, slager, naast hem pater Van der Zijde die van 1937 tot 1940 in Lichtenvoorde werkzaam was. Dan zien we voorzitter B.Th. Manschot, bakker, en G.W. Kruip, caféhouder. Staande achter de tafel v.l.n.r. Jacob Bakker, op dat moment nog slager, vervolgens M. Paashuis, aannemer en J. Siebelder, kruidenier annex textielwinkelier met naast hem B.G. Doppen. Dan zien we W.J. Kortbeek van Hotel Industrie en tot slot J.J. Wekking van de galanteriewinkel.

We gaan terug naar het jubileumboekje van mevr. Vos-Leub en bekijken nog een bladzijde.

'SANTOS is ook voor volwassenen. Ook v o l w a s s e n Katholieke Middenstanders kunnen bij SANTOS aankloppen! Middenstanders, huisvaders en huismoeders, die soms maanden en maanden verpleegd dienen te worden in een onzer prachtige Katholieke Sanatoria en die ... toch niet over de noodige middelen beschikken om die hoogst noodzakelijke verpleging te doen plaats hebben! Het zal van u afhangen of wij deze Middenstanders, Uw standgenooten moeten teleurstellen of... dat Gij hen redden zult van den wissel dood. Laat nu eens Uw goede hart spreken en neem per jaar één verpleegdag van een standgenoot, die het nodig heeft voor Uw rekening! Dat kost U niet veel... slechts fl 3.00 per jaar! Kunt U dat bedrag niet missen, ook 'n kleinere bijdrage wordt dankbaar aanvaard! Bedenk, er wordt zooveel geld besteed aan minder nuttige doeleinden... en dit is nu eens een uitgave waarvan U nooit spijt zult hebben! Laat deze gelegenheid om ons te steunen vooral niet voorbijgaan! Geef U op als begunstiger, of lid bij den Secretaris den Heer G.W. Kruip.'

Tenslotte het gedicht.

Een gemoedelijke raad aan middenstandsvrouwen!

*De **grote** zaak, de piccolo,
portier en directeuren,
met lunchroom, lift, bonbonnerie,
parfum en and're geuren...*

*Met dames, bij dozijnen liefst,
en héél bemin'lijk lachje,
druk pleitend – ieder op de beurt –
tot zélfbehoud van 't hachje.*

*Die **grote** zaak, dat Warenhuis,
met vele uitstalkasten
brengt daag'lijks als een bijenzwerm
een stroom van trouwe gasten.*

*In hoofdzaak **dames** – 't spreekt van zelf –
Zij snuffelen en vissen
naar koopjes, echt of zogenaamd,
naar **knal**gebeurtenissen.*

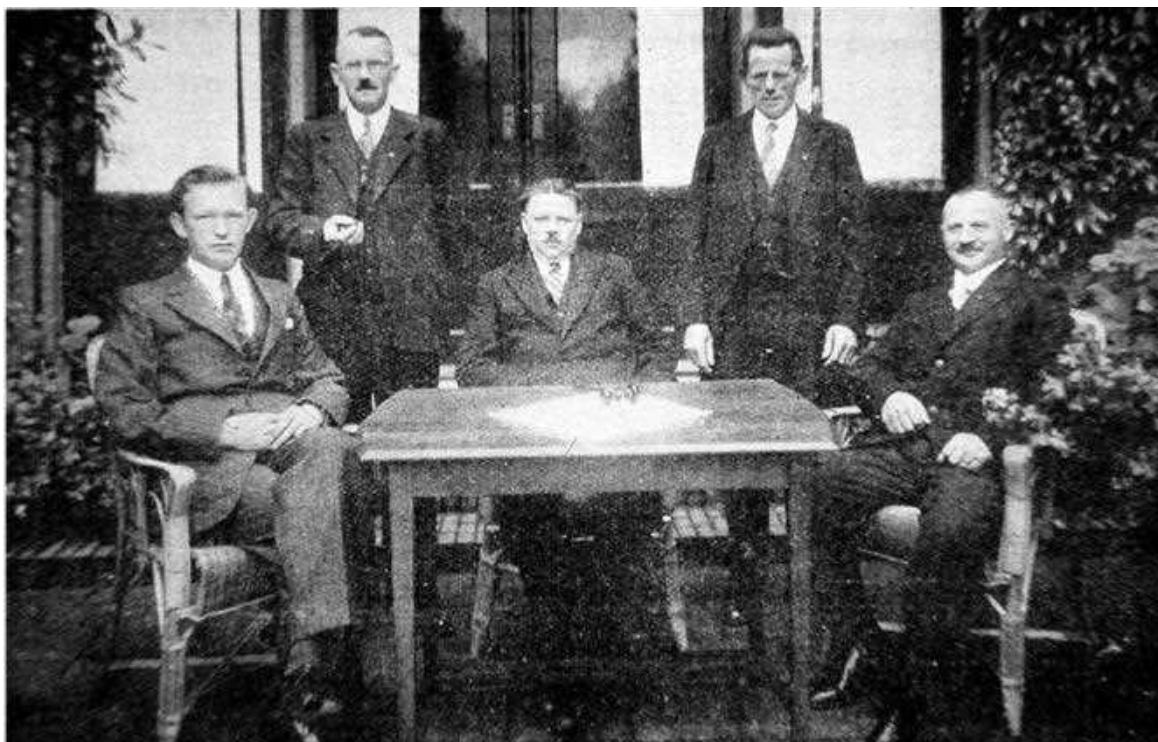
*Zij zoeken **voordeel**, zo het heet
het **nadeel**, dat is minder;
De schade aan de middenstand
is blijkbaar nog geen hinder.*

*Gij vrouwen uit de middenstand,
die van die stand moet eten,
gij moest toch **op de eerste plaats**
Uw plichten niet vergeten.*

*Gij moest bedenken, dat het geld,
in **eigen** kring ontvangen,
besteed dient in die **zelfde** kring
van middenstandsbelangen.*

*Stop, mannen, onder vrouwenneus
dit rijm – voor zover nodig –
wat meer respect voor eigen stand,
lijkt mij niet overbodig.*

*Laat van Uw man geen sandwichman
portier of zoiets maken,
gij hebt het middel in de hand
Steunt middenstanderszaken!!!*



Tot slot hier nog een foto van de feestcommissie die het 25-jarig jubileum georganiseerd had. Deze is afkomstig uit het fotoarchief van de heer G. Eppingbroek. We zien v.l.n.r. W.J. Wekking, fotograaf, zittend; daarachter W.J. Sterenborg (Gatjan), kruidenier, naast hem slager A. Ravesloot, vervolgens W.J. Kortbeek van Hotel Industrie en tenslotte P. de Visscher, slager.

Mevrouw Vos, bedankt voor het aanreiken van een en ander!

Snippers uit de Geldersche Bode van 1939

Nederland paraat

Onze grenzen worden beveiligd.

Allerlei maatregelen worden genomen.

VERGEET NIET: T E B I D D E N.

Bond Zonder Naam.

L I C H T E N V O O R D E

*— De Welterw. Heer B. Hulshof afkomstig uit Zieuwent, sedert Augustus 1937 kapelaan te Tubbergen, is door Z.H. Exc. den Aartsbisschop van Utrecht benoemd tot kapelaan te Oetingerhem.

Kapelaan Hulshof zal op Vrijdag in zijn nieuwe standplaats arriveeren.

Van een Ielen dakje

*— Het Ielen dak van den toren der Ned. Herv. Kerk in de Rentenierstraat, dat op verschillende punten veraleten was, wordt thans door leidekkers onderhanden genomen.

Binnenkort zal deze in 1648 gebouwde toren weer tegen regen en wind bestand zijn.

Kermisattracties

*— Het Kermiscomité deelt ons mede, dat het bloemencorso, te houden ter gelegenheid van de kermis, dit jaar ook reeds des Zondags in den optocht zal meerijden. Bovendien bestaat het plan enkele fraaie praalwagens aan den stoet toe te voegen, waarvoor flinke geldprijzen zullen worden uitgelooft.

Verder wordt overwogen om dien dag grasbaanmotorraces te houden. Althans indien hiervoor een geschikt terrein kan worden gevonden. Mocht dit onverhoopt niet het geval zijn, dan heeft het Bestuur nog enkele andere attractie's in petto.

Vergadering

R. K. Middenstandsvereniging

*— De R. K. Middenstandsvereniging „St. Bonifacius“, alhier, hield Dinsdagavond een algemeene ledenvergadering in café Kothuis. De opkomst der leden was matig.

Nadat de voorz. de heer B. H. Th. Manschot, de vergadering met den Chr. groot had geopend, en de leden alsmede den geestelijk adviseur, Pater J. H. C. v. d. Zide O.F.M. welkom had geheeten, las de secretaris G. W. Krulp de notulen der algemeene ledenvergadering van 19 juni jl. Deze werden ongewijzigd vastgesteld.

Vergadering Schutterij

*— De Lichtenvoordsche schutterij hield Zondagmorgen 11¼ uur haar jaarlijksche algemeene vergadering in het Schuttershuis (café „de Zwaan“). De opkomst was bened en het middelmatige.

De waarmemend voorzitter, de heer H. Weking opende met een welkomstwoord, speciaal tot den Edelachtb. heer Burgemeester ter eerevoorzitter.

De notulen der vorige vergadering worden door den secretaris, de heer J. W. Helten, gelezen en onveranderd goedgekeurd.

Ook het financieele verslag, uitgebracht door den heer M. Paashuis, verwierf de goedkeuring der vergadering. Het batig slot bedroeg f 1.68.

De hierna volgende verkiezing van een voorzitter had tot resultaat, dat als zoodanig werd benoemd de heer H. H. B. Gootink. Deze neemt vervolgens met enkele woorden het presidium van den heer Weking over.

In de vacature van kapitein wordt voorzien door de benoeming van den heer J. Ilink.

De Burgemeester wenschte hierna in een geestig speechje het nieuwe opperhoofd geluk en hoopt, dat hij als goede kleermaker zal weten te strijken, plooien en persen tot heil der aloude Lichtenvoordsche schutterij.

Bij de rondvraag kom ter sprake het vorgeschieten op den eersten kermisdag voor leden en niet-leden der schutterij. Het Bestuur wordt gemachtigd terzake te beslissen. Hierna sluiting.

Verkeersongeval

*— Vorige week had op den Lievevelderweg een verkeersongeval plaats.

De wielkier O. bevond zich met z'n veterskar bij de z.g.n. Krommen kamp toen van de tegenovergestelde richting een met paard bespannen voertuig naderde, alsmede een vrachtauto van des firma P. & Z. alhier. De bestuurder, de chauffeur H., was van meening nog juist te kunnen passeren, dat evenwel niet gelukte. De vrachtauto kwam tegen de veterskar terecht met gevolg, dat laatstgenoemde grootendeels werd vernield.

De eerste

*— Onze plaatsgenoot, de heer E. J. H. Langwerden, was Zondag bij de terreinwedstrijden, georganiseerd door de Bore Motorclub, te Borculo met zijn D. K. W. motor no. één, in de klasse junioren 125 cc in ronden 1 u. 1 min. 32 sec.

L I C H T E N V O O R D E

Zij die van ons gingen en zij die tot ons kwamen.

Levestigd:

G. ter Haar v. Enschedé; B. H. Hartjes v. Enschedé; A. Bolster v. Denekamp; A. Wolters v. Driebergen; F. van Wichem v. Appeltren; H. Bannink v. Aalten; J. ten Holder v. Wisch; J. Spekschool v. Wisch.

Vertrakken:

B. ter Haar n. Valburg; J. Foury n. Nijmegen; F. Rikkerink n. Hengelo (O.); Th. Wildenborg n. Deventer; D. Heersink n. Hengelo (O.); H. Paasschens n. Groenlo; H. Koperberg n. Vlissingen; J. Willemssen n. Zevenaar; B. Hulshof n. Aalten; M. Wiggers n. Winterswijk; A. Mulder n. Wehl.

Uit het politierapport.

*— De overige nasporingen der gemeentepolitie hebben tot resultaat gehad, dat een zestal jeugdige personen bekend hebben zich schuldig te hebben gemaakt aan het inwerpen der ruiten van de leegstaande voormalige onderwijzerswoning aan de Dijkstraat. De daders zijn den Burgemeester voorgelid en moesten een welverdient de reprimande in ontvangst nemen, terwijl zij genoopt werden de berokkende schade te vergoeden.

De overige bedrivers van dergelijke wandaden is men eveneens op het spoor en ook zij zullen hun gerechte straf niet ontloopen.

In de toekomst zal tegen deze straat-schenderij krachtiger dan tot dusverre worden opgekomen.

Mutaties bij het onderwijs.

*— Wegens vorblijf in werkelijken dienst van de betreffende leerkrachten zijn benoemd tot tijdelijk onderwijzer aan de Kath. Jongensschool, Varsseveldsche weg, en de Kath. school te Lieveelde onze plaatsgenooten resp. de heeren H. J. A. Hulshof en G. M. Molleman.

Vleeschkeuringsdienst.

*— Bij den gemeentelijken keuringsdienst van vee en vleesch werden over het eerste kwartaal van dit jaar voor de normale keuring aangeboden 155 runderen, 13 gras-kalveren, 539 vette kalveren, 7 nuchtere kalveren en 701 varkens; voor de keuring van in nood gedoodde slachtdieren 5 runderen, 1 vet kalf en 1 varken.

Van deze aangeboden dieren werden afgekeurd 2 runderen, 1 vet kalf en 1 varken, terwijl 4 runderen werden goedgekeurd voor den verkoop in 4 klein onder toezicht.

Aan rond- en klauwzeer bezweken 1 rund, 7 vette kalveren, 3 nuchtere kalveren en 3 varkens en aan varkenspest 10 varkens.

Ons zoekplaatje

Geachte lezer, op het zoekplaatje uit periodiek nr. 50, blz. 39, de foto van mevrouw Blok-Marijnusse, kregen we een drietal reacties en wel van de heren H. van Eeten, A. te Brake en A. Holkenborg. Allen kwamen met dezelfde namen voor de kinderen op de foto. Staand van links naar rechts: Gien of Giny Hulshof, Theo Hulshof en Marjo Hulshof. De foto is gemaakt in 1947 bij de Eerste Communie van Theo, in de tuin voor hun huis aan de Broekboomstraat A 76, nu 42.

Desgevraagd vertelde Theo ons nog het volgende. De schrijfwijze van de naam van het jongetje links, Gien of Giny, is eigenlijk Hygien. Dat heeft de tijd door heel wat misverstandjes, spelfouten en navraag opgeleverd. Hij is genoemd naar de pater franciscaan Hyginus Kok, zijn kort daarvoor overleden heeroom, pastoor van Kranenbug (Vorden). Zoals de meisjes bij dergelijke gelegenheden optraden als bruidje, in een bruidjesjurk, zo droegen de jongens hier een pagepakje. Het is op de foto goed te zien.

Gien is getrouwd met Annie te Brake; zij wonen in Eindhoven. De baby, voor het drietal op het matje, is zusje Clementine. Ze is getrouwd met Joop Wopereis uit Vragender en ze wonen daar ook. Marjo woont in Lichtenvoorde. Theo zelf is getrouwd met Ellie Vos; ze wonen aan de Weijenborgerdijk in Vragender. Heren, allemaal hartelijk dank voor uw informatie!



We vragen nu uw aandacht voor een foto die we kregen van mevrouw Bussink-Bonnes.

Het is waarschijnlijk een foto uit de jaren zestig.

Wij zouden graag weten, bij welke gelegenheid deze foto werd gemaakt, in welk jaar en natuurlijk wie de personen zijn!

De namen van de personen zijn, van links naar rechts:

1. J.B. Hogenkamp (uit Harreveld), wethouder.

2.

3.

Reacties graag aan de redactie of aan ondergetekende:

G.J.A. Eppingbroek

tel. 0543-515408

Adressen bestuur Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde:

- H.J.A. te Brake Verdistraat 9, 7131 AJ Lichtenvoorde. tel. 0544-372117
Voorzitter
- A.W. Driessen Schatbergstraat 60, 7131 AS Lichtenvoorde. tel. 0544-372823
Secretaris, afgevaardigde in de gemeentelijke monumentencommissie
- J. Ernst Derde Broekdijk 2, 7132 EC Lichtenvoorde. tel. 0544-379321
Penningmeester
- G.J.A. Eppingbroek Koekoekstraat 16, 7102 AZ Winterswijk. tel. 0543-515408
Beheerder fotoarchief, lid werkgroep Historie, afgevaardigde in bestuur Staring Instituut
- C.M.W. Oolthuis-Wagener Brechtstraat 5, 7132 AC Lichtenvoorde. tel. 0544-372080
Werkgroep Excursies/lezingen
- H.J. Hanselman Const. Huygensstr. 7, 7131 WG Lichtenvoorde. tel. 0544-373108
Ledenadministratie, bibliotheek, samenstelling periodiek
- H.J. Krabbenborg Boschlaan 3, 7131 RA Lichtenvoorde. tel. 0544-371936
Werkgroep Streektaal, Excursies/lezingen, afgevaardigde in bestuur molen de Hermien
- B.H.W. van Lochem Patronaatsstraat 32, 7131 CH Lichtenvoorde. tel. 0544-378393
Redactie periodiek, werkgroep Genealogie
- G.A.Th.M. Nijs Past. Sandersstr. 13, 7131 BT Lichtenvoorde. tel. 0544-376947
Werkgroep Archeologie, update homepage

Redactieadres:

B.H.W. van Lochem Patronaatsstraat 32, 7131 CH Lichtenvoorde. tel. 0544-378393

Bibliotheclaris:

H.J. Hanselman Const. Huygensstr. 7, 7131 WG Lichtenvoorde. tel. 0544-373108

Internetpagina's:

Website Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde

www.oudheidkundelichtenvoorde.nl

E-mailadres Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde

a.w.driessen@12move.nl

Website Archeologische Werkgroep Lichtenvoorde

www.awl.oudheidkundelichtenvoorde.nl

E-mailadres Archeologische Werkgroep Lichtenvoorde

awl@planet.nl

Postgiro:1007734 t.n.v.Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde

Banknummer: 3361.63.932 Rabobank Lichtenvoorde t.n.v.Vereniging voor Oudheidkunde te

Lichtenvoorde

*Wanneer u vragen heeft over de geschiedenis van onze gemeente, aarzel dan niet met een van
bovenstaande personen contact op te nemen!*

Digitale bewerking
Henk Hanselman
2013